

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra etiky, psychologie a charitativní práce

Bakalářská práce

**Pojem solidarita v pojetí vládní koalice České republiky
v letech 2010 až 2013**

Vedoucí práce: doc. Michal Opatrný, Dr. theol.

Autor práce: Zuzana Moštková

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Ročník: 3.

2014

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci na téma Pojem solidarita v pojetí české vládní koalice v letech 2010 až 2013 jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

23.3.2014

.....
Zuzana Moštková

Poděkování:

Děkuji vedoucímu mé bakalářské práce doc. Michalovi Opatrnému, Dr. theol. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH:

Úvod.....	5
1. Historie a vývoj společensky regulované solidarity.....	6
1.1 Historie a vývoj solidarity v lidské společnosti.....	6
1.2 Historie a vývoj solidarity na území dnešní České republiky.....	8
2. Etika solidarity.....	10
2.1 Politika, vládnutí a propozice.....	10
2.2 Automatická versus exkluzivní solidarita ve filozofii.....	11
2.3 Idea solidarity a nutnost svědomí.....	12
2.4 Politický prostor pro solidaritu.....	13
2.5 Shrnutí.....	13
3. Sociální politika.....	14
3.1 Definice, různost pojetí sociální politiky.....	14
3.2 Cíle a principy sociální politiky.....	15
4. Princip solidarity.....	17
4.1 Problémy uplatňování sociální solidarity.....	19
5. Vládní koalice v letech 2010 až 2013 v České republice.....	20
5.1 Volební programy a programové prohlášení vlády.....	21
6. Sociální reforma.....	25
6.1 Sjednocení výplaty.....	26
6.2 Oblast péče a zabezpečení zdravotně postižených osob.....	28
6.3 Oblast zabezpečení osob v hmotné nouzi.....	31
6.4 Oblast práce a zaměstnanosti.....	33
6.5 Oblast rodinné politiky a péče o děti.....	36
7. Důchodová reforma.....	38
7.1 Malá důchodová reforma.....	40
7.2 Velká důchodová reforma.....	41
8. Zhodnocení sociální politiky uskutečňované v letech 2010 až 2013.....	44
8.1 Hodnocení zainteresovaných subjektů.....	44
8.2 Hodnocení z pohledu etiky.....	45
Závěr.....	49
POUŽITÉ ZDROJE.....	50
ABSTRAKT.....	58
ABSTRACT.....	59

Úvod

Cíl této práce je zhodnotit uskutečňování principu solidarity v české politice v době tzv. Nečasovy koalice. Protože je tento princip jednou z nosných, jednotlivá témata prostupující, součástí sociální politiky, nelze na něj nahlížet odděleně, je tedy nutné se na události a změny na poli sociální politiky v – v názvu práce vymezené – době zaměřit obecně.

Zároveň je třeba podotknout, že se jedná o téma čerstvé, které v mnoha aspektech stále probíhá a dotváří se ještě v současnosti. Nedostatek ucelených monografických prací, které by toto období odborně hodnotily, tedy v použitých zdrojích nahradím vládními materiály (zejména se jedná o podklady vydané Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR), publicistickými články dostupnými převážně na internetu a dále weby konkrétních zájmových sdružení. Odborná literatura bude použita zejména v první, obecné, části práce.

Pojem solidarita lze vykládat se značnými nuancemi. V návaznosti na zvoleném úhlu pohledu je patrné, že solidarita nahlížena z etického hlediska má na první pohled nepříliš společného s pragmatickým principem solidarity jakožto jedním z pilířů sociální politiky.

Přesto, ať zvolíme jakoukoli optiku, základní slovníková definice může být všem pojetím solidarity společná: „*Solidarita (slovo vycházející z latinského základu solidus – pevný, celistvý) znamená porozumění pro jednotlivce nebo celek, vědomí příslušnosti k jistému celku; soudržnost (s někým), pospolitost, vzájemnost a podpora.*“¹

Protože se tato práce zabývá tím, jak se k solidaritě stavěla vládní koalice jedenácté vlády České republiky, bude stěžejní nahlížet na solidaritu jako politicky uskutečňovanou entitu.

Po krátkém exkurzu do historie a vývoje společenské solidarity a jejím definování z etického hlediska, představím solidaritu jako jeden ze základních pilířů sociální politiky státu v obecně teoretické rovině.

Následně se již bude tato práce věnovat praxi sociální politiky vládní koalice v letech 2010 až 2013.

1 ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ ČSAV. *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. 2011 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?db=ssjc>

1. Historie a vývoj společensky regulované solidarity

Solidarita jako společenský fenomén provází vývoj společnosti od jejího počátku. Pro větší přehlednost kapitoly mapující vývoj společenské solidarity rozdělím na podkapitoly začínající světovými dějinami s postupným zúžením na události habsburské monarchie, do níž české země po staletí patřily, druhá kapitola se již zabývá vývojem sociálního systému v suverénním českém státě.

1.1 Historie a vývoj solidarity v lidské společnosti

Dá se říci, že solidarita existuje tak dlouho jako lidské společenství samo. Už v dobách tlup sběračů a lovců bylo nutné, aby se jejich členové spolehli na vzájemnost při pra-formě dělby práce nutné pro přežití skupiny. Jednalo se o spontánní a přirozený fakt, který vyplýval z životních potřeb skupiny.

Poprvé na solidaritu jako regulovanou a politickou mocí (na)řízenou narážíme v antice, kdy již v 6. století před naším letopočtem v Athénách dochází k zákazu dlužního otroctví, o sto let později dokonce k povinné solidaritě bohatých s chudými. Vzhledem k diskusi posledních několika let o institutu veřejné služby a veřejně prospěšných prací je také zajímavé zmínit, že práce schopní nezaměstnaní měli povinnost účastnit se veřejných prací již v této době.²

Dobu antiky také provázela dobrovolná solidarita projevující se ve vzájemné podpoře členů řemeslnických spolků.

Rozšíření křesťanství se svým základním imperativem: „*Miluj bližního svého jako sám sebe.*“ (Bible, ČEP, *Marek 12, 31*)³ nejen dalo nový výraz dobrovolné společenské solidaritě v rámci prvních křesťanských obcí, ale po lámání historických epoch (ze starověku do středověku) to byla právě církev, která poskytovala péči chudým, nemocným a potřebným ve svých kláštrech, ve kterých v té době hojně vznikavší řády a bratrstva provozovaly špitály a útulky pro chudé.

Aristokracie, a tedy světská moc, se do poskytování sociální péče potřebným, až na výjimky (např. Anežka Přemyslovna, sv. Zdislava, které se naopak neobvykle záslužným nasazením

2 Srov. TOMEŠ, Igor. Otázky realizace povinné sociální solidarity sociálním státem. *Fórum sociální práce*. Praha: FF UK, 2012, č. 2. ISSN 1804-3070, s. 54.

3 TOMEŠ, Igor. Problémy s realizací povinné sociální solidarity v ČR (část 1). *Fórum sociální práce*. Praha: FF UK, 2013, č. 1. ISSN 1804-3070, s. 17.

pro charitativní činnost zapsaly do dějin⁴), nepletla, omezila se na individuální donace církvi či konkrétně jednotlivým řádům. Přesto je třeba říci, že financování církvi poskytované charity filantropy z řad vyšších společenských vrstev je zásadní pro celý středověk až do pozdního novověku, kdy solidarita začala být státem organizovaná.

V období vrcholného a pozdního středověku však církvi provozovaná charita přestala postačovat. Následkem válek a epidemií došlo k masovému rozšíření chudoby, lidé opouštěli venkov a stahovali se do měst. Města a veřejná moc na tento příliv potřebných musela reagovat a začít sociální pomoc potřebným korigovat.

Při posuzování příjemců pomoci převzala již v antice užívaný systém rozlišení mezi práce schopnými a neschopnými nepracujícími a tuláky. Ti první byli k práci institucionálně nuceni a byly vůči nim namířeny represe „za lenost“, těm, kteří byli shledáni jako skutečně práce neschopní, náležela pomoc a péče.

V 16. století země habsburské monarchie převzaly po vzoru tzv. chudinských zákonů (Poor Law) anglické královny Alžběty I. institut domovského práva. To v praxi znamenalo, že náklady za pomoc potřebným musela převzít obec, ze které dotyčný pocházel, a zároveň vykazovalo tuláky a žebrající zpátky do jejich domovských obcí. Došlo tak k finanční úlevě a zmírnění sociálního napětí ve velkých městech, protože právě tam se soustředily největší náporů chudiny.

18. století, ve kterém bylo zrušeno nevolnictví, a jeho nastupující tržní ekonomika, kapitalismus a zejména rozvíjející se industrializace, přineslo nový masový příliv obyvatelstva do velkých měst (institut domovského práva byl zrušen na začátku 19. století) a s ním související budoucí eskalaci sociálních problémů.

Závěr tohoto století byl v sociální sféře již ve znamení státem regulované a zákonně do veřejné obecní správy zasazené chudinské péče na území Rakouského císařství. Obce tak musely svým potřebným hradit základní životní potřeby, zdravotní ošetření a péči o potomky. Poprvé se tak jedná o systémově pojatou povinnou sociální solidaritu.⁵

Revoluce ve světě (Francie, vznikuvší Spojené státy americké) v 18. a 19. století přinesly v návaznosti na myšlenku všeobecně platných lidských práv požadavky také na určitou univerzalitu poskytované společenské solidarity. Navzdory tomu státní sociální pomoc stále náležela pouze

4 Srov. FRANCOVÁ, Hana; NOVOTNÝ, Aleš. *Sociální politika v základech*. Praha: Triton, 2008. ISBN 8073871254, s. 21.

5 Srov. TOMEŠ, Igor. Problémy s realizací povinné sociální solidarity v ČR (část 1). *Fórum sociální práce*. Praha: FF UK, 2013, č. 1. ISSN 1804-3070, s. 19 – 20.

nemocným (tedy práce neschopným) chudým. Pracující tedy organizovali vzájemnostní pomoc v rámci příspěvkových spolků, ve kterých se sdružovali zejména dle vykonávané profese – např. dělníci, horníci, rolníci atd. (předobraz těchto sdružení lze nalézt v řemeslných cechách, jež ve středověku svým členům také do určité míry poskytovaly jisté zabezpečení v případě ohrožující sociální události).⁶

1.2 Historie a vývoj solidarity na území dnešní České republiky

K výplatě dávek z veřejných rozpočtů i pro práce schopné nezaměstnané dochází na českém území po první světové válce. Finanční a materiální podpora invalidů, rodinných pozůstalých padlých a propuštěných z továren či zpusťšeného zemědělství je předchůdcem té části sociálního zabezpečení, kterou dnes známe jako dávky životního minima a podpora v nezaměstnanosti.⁷

Vzniklá Československá republika uzákonila právo člověka na pomoc od státu a tedy povinnou sociální solidaritu, která se skládala ze tří složek:

- a) povinné sociální pojištění ve veřejných fondech,
- b) zaopatření státních zaměstnanců ze státního rozpočtu,
- c) péče o chudé financovaná z veřejných rozpočtů.⁸

Zároveň dochází k rozvoji a oficiální profesionalizaci sociálních služeb. Tyto byly buď zaštiťovány a podporovány státem nebo byly jejich obdoby poskytovány v soukromých či veřejných dobrovolnických a zájmových sdruženích a organizacích.⁹

Během druhé světové války nebyla sociální politika z pochopitelných důvodů na pořadu dne. Tím více však vynikl prostor pro dobrovolnou solidaritu, jednotlivé skutky jsou dodnes připomínány a ceněny, neboť se nejednalo o vzájemnou pomoc mezi lidmi v době relativního blahobytu, poskytnutí takové pomoci totiž často znamenalo riskovat bezpečnost svou i svých blízkých.¹⁰

Poválečný Košický vládní program deklaroval „*základy velkorysé sociální politiky*

6 Srov. TOMEŠ, Igor. Problémy s realizací povinné sociální solidarity v ČR (část 1). *Fórum sociální práce*. Praha: FF UK, 2013, č. 1. ISSN 1804-3070, s. 21.

7 Srov. tamtéž, s. 20.

8 Srov. tamtéž, s. 23

9 Srov. tamtéž, s. 23.

10 Srov. KROUPA, Mikuláš. Příběhy 20. století: Pomáhala Židům u Heydrichové, prozradil ji salám. *IDNES.cz*[online]. 2012 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/pribehy-20-stoleti-slouzila-jsem-heydrichove-fm8-/domaci.aspx?c=A120504_152703_domaci_brd

*a sociální péče o všechny vrstvy pracujícího lidu měst a venkova'. Z prvních sociálně politických opatření lze uvést odstranění tzv. 'hladových mezd', mzdové zrovnoprávnění žen, úpravu dovolených, zavedení rodinných přídavků.*¹¹

K přerušení občanské sociální angažovanosti, jež po válce navázala na prvorepublikové kořeny, a zrušení sociálních služeb jako takových došlo po uchopení státní moci komunistickou stranou v roce 1948. V socialistickém zřízení sociální problémy oficiálně neexistovaly a tak nebylo individuálně poskytované solidarity třeba. Stát jako zaměstnavatel všech (pracovní povinnost se týkala každého) určoval průměrnou mzdu (zároveň i ceny zboží a služeb), rovnostářsky vyplácel dávky na uznané sociální události – nemoc, stáří, mateřství a rodičovství, solidaritu nahradil neosobním kolektivismem.

S obnovou demokracie v Československé socialistické republice muselo dojít i k reformaci sociální politiky a obnově povinné sociální solidarity. „Scénář sociální reformy“ byl připraven již v roce 1990 a byl zaměřen zejména na politiku zaměstnanosti, příjmovou a rodinnou politiku a sociální zabezpečení a na zmírnění dopadů ekonomické reformy, která byla též nutností. Protože však záhy došlo k přípravám rozdělení federace, velká část změn připravených ve scénáři se odehrála až v polovině 90. let.

Scénář sociální reformy obsahoval mimo jiné vznik institutu Úřadů práce a s nimi související podporu v nezaměstnanosti, vybudování záchranné sociální sítě pro nejpotřebnější, zavedení minimální mzdy a rodičovského příspěvku a přídavků na děti, neboť v nových podmínkách kapitalismu se rodiny s malými dětmi jevily jako nejohroženější skupina obyvatelstva.

Došlo k velkému rozvoji sociálních služeb a založení mnoha nestátních neziskových organizací. Povinné zdravotní pojištění se zavedlo hned v prvních letech po pádu komunismu, zákony o důchodovém pojištění, penzijním připojištění a o státní sociální podpoře byly přijaty ve zmiňovaných letech 1994 a 1995. Reforma nemocenského pojištění přišla až v roce 2006, ve druhé vlně sociální reform, které realizovaly sociálnědemokratické vlády.¹²

V pořadí třetí sociální reforma, která odstartovala v době nedávné a jejíž realizace zasahuje do současnosti, bude předmětem zásadní části této práce.

11 KOTOUS, Jan - MUNKOVÁ, Gabriela - ŠTEFKO, Martin. *Obecné otázky sociální politiky*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2013. ISBN 978-80-87439-08-1, s. 42 – 43.

12 Srov. TOMEŠ, Igor. Problémy s realizací povinné sociální solidarity v ČR (část 1). *Fórum sociální práce*. Praha: FF UK, 2013, č. 1. ISSN 1804-3070, s. 26 – 31.

2. Etika solidarity

Není s podivem, že slovo etika není v politice příliš často skloňováno. Etika se svým hledáním toho, co je dobré, může být v nesouladu s pragmatickými cíli politiky, sociální politiku nevyjímaje, jež mají na zřeteli ekonomickou (případně mocenskou či jinou) prospěšnost.

I Józef Tischner (1931 - 2000), v úvodu své stejnojmenné knihy¹³, o níž se budu v této kapitole opírat, upozorňuje, že pojem solidarita si máme vykládat jako ideu.

Tento kněz, filozof a myslitel je světu znám zejména jako „ideolog“ polského odborového hnutí Solidarita, jež se v 80. letech stavělo do opozice vládnoucí komunistické moci. Pro své neotřelé, avšak pozitivní, myšlenky a názory býval označován jako „filozof naděje“ - Karel Skalický v úvodu knihy *Etika Solidarity* (originální vydání: 1985, Mnichov) doslova píše: „*Tischnerova filozofie (...) je i hledáním východisek z krize naděje.*“¹⁴ To je jeden z důvodů, proč jsem si tohoto autora pro kapitolu o etice solidarity vybrala: jeho kniha je, navzdory době, ve které vznikala, prostoupena optimistickým pohledem na lidi a jejich vzájemné fungování, i v pasážích, kde se zabývá negativními jevy (např. vykořisťování práce, totalita), nabízí cestu k nápravě těchto skutečností.

2.1 Politika, vládnutí a propozice

Politika je podstatnou součástí společenského života. Nejde jen o to, kterému z politických kandidátů dá člověk ve volbách svůj hlas, a tímto činem uzná dotyčného jako držitele politické moci. To, jestli byla jeho volba správná, ovlivňuje voliče i nadále, protože politický prostor, ve kterém člověk žije, se podílí na utváření jeho vlastního sebevědomí. Nelze tedy odvolit a tvářit se, že dál už se mě to netýká, jelikož „*politické vědomí není privilegiem několika málo lidí, ale podstatnou částí lidského sebevědomí, tj. společenského bytí člověka.*“¹⁵

Samozřejmě, člověk nemusí být spokojen s výsledkem voleb, ale akt uznání zvolené politické moci souvisí i s tím, že v demokratické společnosti se menšina musí podrobit vůli většiny.¹⁶ Z menšiny, jejíž přání nebyly vyslyšeny se stává politická opozice, tzv. „hlídací pes“ demokratického systému, který kroky vládnoucích činitelů podrobuje kritice. V závislosti na tom, nakolik je tato kritika relevantní, může menšina přesvědčit dosavadní většinu o jejím omylu

13 TISCHNER, Józef. *Etika Solidarity*. Bratislava: Kalligram, 1998. ISBN 8071492352.

14 Tamtéž, s. 6.

15 Tamtéž, s. 51.

16 Srov. tamtéž, s. 51.

a ovlivnit tak výsledek příštích voleb.

Na čem záleží, komu se v boji o uznání dostane politické moci? Záleží na nabídkách jednotlivých kandidátů. Boj o moc totiž odvisí od boje o sociální spravedlnost, který Józef Tischner nazývá boj o chléb (v sociální politice bychom použili spíše termín „zdroje“). Protože každý člověk má právo na chléb, záleží zvolení (nebo naopak nezvolení) daného politického kandidáta na jeho propozici uskutečňování sociální spravedlnosti. *„Propozice je projektem spravedlivého rozdělení chleba v rámci obecného politického systému. Jestliže bojují o spravedlivý chléb, tak činím návrh. (...) (Politik) se tedy musí chovat v souladu s pravidly spravedlivého dělení chleba.“*¹⁷ V tomto pohledu je tedy etika solidarity etikou propozice.¹⁸

2.2 Automatická versus exkluzivní solidarita ve filozofii

Ve filozofii bývá často existence solidarity pojímána jako téměř „automatická“ vnitřní dispozice: *„co myslíme lidskou solidaritou je, že to je něco uvnitř každého z nás – naše bytostné lidství – co rezonuje přítomností stejné věci v druhých lidech“*.¹⁹

Immanuel Kant tvrdil, že jednání ve prospěch druhého je morální povinností z titulu toho, že každého jednotlivce je nutné považovat za rozumnou bytost a jako takový má na solidaritu nárok. Solidarita projevovaná na základě konkrétnějšího ztotožnění s potřebným již odporuje tomuto imperativu.²⁰

Americký filozof Richard Rorty se však domnívá, že pocity solidarity s druhými jsou poněkud selektivnějšího rázu: *„Naše vědomí je nejsilnější, když ty, jimž solidaritu projevujeme, chápeme jako 'jedny z nás', kde 'my' znamená něco užšího a lokálnějšího než lidskou rasu (...) síla 'my' je obvykle kontrastivní v tom smyslu, že je v protikladu k 'oni'“*.²¹

Dle Rortyho je tedy člověk ochotnější projevovat solidaritu tomu, kdo vykazuje nějaké shodné vnitřní či vnější znaky: je ze stejného města, stejného vyznání nebo třeba rodič malých dětí stejně jako konající. Přestože je Rorty přesvědčen, že tyto exkluzivní důvody jsou nejčastějším hybatelem k solidárním činům, netvrdí, že je to tak správně: *„Můj postoj není neslučitelný s naléháním, abychom se snažili naše vědomí 'já' rozšířit na lidi, které jsme dřív chápali jako 'oni'. (...) Heslo*

17 TISCHNER, Józef. *Etika Solidarity*. Bratislava: Kalligram, 1998. ISBN 8071492352, s. 53.

18 Srov. tamtéž, s. 54.

19 RORTY, Richard. *Nahodilost, ironie a solidarita*. Praha: Pedagogická fakulta UK, 1996. ISBN 80-86039-14-15, s. 209.

20 Srov. tamtéž, s. 212.

21 Tamtéž, s. 211.

*'Máme povinnost k lidem prostě jako takovým' máme správně pokládat za připomenutí, že se máme stále snažit naše vědomí 'my' rozšiřovat, kam až to jde. (...) Měli bychom vyhlížet marginalizované skupiny – lidi, o kterých stále instinktivně uvažujeme spíš jako o 'nich' než o 'nás'. Měli bychom se snažit, abychom si všímali své podobnosti s nimi. Správně máme tomuto procesu rozumět tak, že po nás vyžaduje vytvoření obsáhlejšího vědomí solidarity, než máme teď'. (...) Názor, který tu nabízím, říká, že existuje něco jako morální pokrok a že skutečně směřuje k větší lidské solidaritě.*²²

2.3 Idea solidarity a nutnost svědomí

V pojetí Józefa Tischnera zůstává solidarita částečně abstraktní: „*Idea zůstane vždy poněkud neurčitá, protože je spíš vzorem věci než výrazem jejího faktického stavu. Solidarita je pro nás vzorem, který vybízí k napodobení; tedy něčím, co se ozřejmuje teprve mírou svého uskutečnění a co musíme vždy znovu definovat.*“²³

V etickém pohledu tedy solidarita nemá pevné kontury, prostor pro její naplňování jednotlivci i systémy zůstává variabilní. Co je motivem a vodítkem pro uskutečňování solidarity? Je jím svědomí člověka. „*Bez svědomí není možné být solidární s lidmi (...) Autentická solidarita je solidaritou svědomí.*“²⁴

Tischnerovo pojetí nám předkládá variantu, že solidarita odvisí od svědomí jedinců, od jejich vnitřního nastavení do jaké míry, s kým a zda vůbec chtějí být solidární. „*Musíme chtít mít svědomí. Svědomí mají totiž především ti, kteří je chtějí mít.*“²⁵

Dobrá zpráva je, že každý může, a měl by, své svědomí pěstovat ve smyslu růstu a zdokonalování (zde shoda s Richardem Rortym a jeho rozšiřováním vědomí solidarity), jak nám ovšem ukázala historie, tento předpoklad paušálně nestačí – viz vývoj od dobrovolné solidarity, filantropie k povinné sociální solidaritě.

Na solidaritu, jež se naplňuje vůlí lidí k tomu být solidární na základě jejich budovaného svědomí, tedy můžeme pohlížet jako na individuální ctnost a etický předpoklad dobrého života, pro potřeby státem řízené společenské vzájemnosti je však nutné nastavit přesnější závazné parametry.

22 RORTY, Richard. *Nahodilost, ironie a solidarita*. Praha: Pedagogická fakulta UK, 1996. ISBN 80-86039-14-15, s. 212, 217.

23 TISCHNER, Józef. *Etika Solidarity*. Bratislava: Kalligram, 1998. ISBN 8071492352. s. 8.

24 Tamtéž, s. 9.

25 Tamtéž, s. 9.

2.4 Politický prostor pro solidaritu

Sociální politika státu poskytuje občanům ochranu proti všem přiznaným nepříznivým sociálním událostem. Některé z těchto ohrožujících událostí jsou nevyhnutelné, neboť přicházejí přirozeně s během života – např. nemoc, stáří, mateřství (ve smyslu s ním související případné tíživé finanční situace). Józef Tischner však vidí primární objekt lidské solidarity poněkud úžeji: „*Ke komu tedy směřuje naše solidarita? Především směřuje k těm, kteří byli zraněni druhými lidmi a kteří musí snášet odvratitelné, nahodilé a zbytečné utrpení. To nevyklučuje solidaritu s dalšími lidmi, se všemi trpícími. Ale solidarita s těmi, které zranili lidé, je zvlášť živá, silná a spontánní.*“²⁶

Hlavním tématem etiky solidarity tedy je „*utrpení, které člověku působí druhý člověk*“.²⁷ Proč si podle autora zaslouží naši pomoc nejvíce ti, jimž bylo způsobeno příkoří jinými lidmi? „*Tento druh utrpení vyvolává zcela zvláštní hrůzu. Člověk má dost utrpení, které mu připravuje příroda: nemoci, slabosti, smrt. Člověk by neměl k tomuto břemenu přidávat žádné další bolesti. (...) Taková bolest, zbytečné utrpení, způsobené rukou bližního, je zvlášť pobuřující a zcela spontánně vyvolává protest lidí dobré vůle.*“²⁸

Tento názor ilustruje na biblickém příběhu o milosrdném Samaritánovi, jenž se vydal pro dobro trpícího, jehož bolest způsobilo zavinění druhých lidí. Zároveň zde stanovuje postulát na politiku ve vztahu k solidaritě: Samaritán se postaral o trpícího, ale lupiče, kteří újmu oběti způsobili, sám nepronásledoval. To přenechal politické veřejné moci. Úkolem politiky je tak podle Tischnera mimojiné vytvářet klima příznivé k tomu, aby lidé dobrovolně projevovali svou solidaritu s druhými: „*Dobrá politika je proniknuta duchem solidarity. Nemělo by politice jít o to, aby zorganizovala lidský životní prostor tak, aby jeden člověk nepůsobil utrpení druhému? Politika, která je věrná sama sobě, vytváří prostor, ve kterém svědomí milosrdného Samaritána může působit.*“²⁹

2.5 Shrnutí

Etika hledá kritéria toho, co je dobré a správné, a na základě toho nabádá člověka, jak prožít dobrý život, jak být opravdovým člověkem. I autor výše citovaných textů předpokládá touhu lidí žít morálně, s ohledem na druhé a pro druhé. Nemyslím, že jeho myšlenky jsou utopie, ale částečně

26 TISCHNER, Józef. *Etika Solidarity*. Bratislava: Kalligram, 1998. ISBN 8071492352, s. 10.

27 Tamtéž, s. 13.

28 Tamtéž, s. 13.

29 Tamtéž, s. 10.

zůstávají ideou. Samozřejmě, lidé jsou převážně svolní a připravení k solidaritě s ostatními, ale na tuto skutečnost nelze spoléhat jako na plošný mechanismus, jenž zajistí solidární fungování lidské společnosti.

Navíc, na některé akcenty knihy je nutno nazírat s ohledem na dobu a prostředí, ve kterém vznikla. Mám na mysli zdůraznění solidárního nasazení zejména pro ty, jimž způsobili utrpení druzí lidé. Polské hnutí Solidarita se vymezovalo proti zlovolnostem komunistického režimu v té době panujícího, je tedy logické, že i člen tohoto hnutí, Józef Tischner, zdůrazňoval nepravosti, jichž se dopouštějí lidé mezi sebou (vládnoucí moc = komunisté vůči ostatním). A že vůči tomuto systémovému zlu, které je ale v základu tvořeno jednotlivci, je třeba se postavit upřímnou vydaností pro druhé a solidaritou s těmi, na nichž je zlo páčáno. Jak poukazují výše, člověku nakládá dost břemen život sám a jeho neodvratitelné události (stáří, nemoc), není tedy v zájmu společenského fungování, aby nespravedlnostmi pachánými mezi lidmi navzájem byla ještě pošlapávána lidská důstojnost kohokoliv, neboť *„člověk unese všemožná fyzická a tělesná břemena, může trpět hladem a dokonce obětovat život, ale není s to unést břemena morální. Kdo se podřídí morálnímu útlaku, ten utahuje stále více smyčku kolem svého lidství. (...) Lidská důstojnost se stává etickou perspektivou rozvoje člověka.“*³⁰

3. Sociální politika

Politika jako taková by vždy měla sledovat blaho občanů země, ve které je uskutečňována. Sociální politika však disponuje nástroji a nastavuje opatření, které kvalitu života těchto občanů přímo ovlivňují ve smyslu předpokládaného zlepšení. Jako taková je vždy bedlivě sledována ve volebních programech politických stran i v průběhu vládnutí.

3.1 Definice, různost pojetí sociální politiky

Po přečtení několika učebnic zabývajících se sociální politikou lze konstatovat, že mnoha autorům se snáze vyjmenovává, co sociální politika není, respektive, jak nelze tento pojem redukovat, spíše, než podat ucelenou definici. Z velké části je tento problém pochopitelný, neboť sociální politiku je možno nazírat v několika pojetích (např. širší versus užší pojetí sociální politiky) či na základě různých výchozích kategorií.

Použiji definici, již ve své učebnici uveřejnili autoři Francová a Novotný:

30 TISCHNER, Józef. *Etika Solidarity*. Bratislava: Kalligram, 1998. ISBN 8071492352, s. 24, 40.

„Jedná se o soustavné a cílevědomé úsilí jednotlivých sociálních subjektů o změnu nebo udržení svého nebo jiného (státního, obecního) sociálního systému. Jeho výsledkem je činnost (fungování) nebo změna (transformace) systému. Projevuje se rozhodováním (nebo nerozhodováním) a činností (nečinností) sociálních subjektů.“³¹

Subjekty jsou myšleny stát a jeho orgány, samospráva, občané, zaměstnavatelé, organizace a instituce; sociální systém jsou zpevnělé interakce mezi jednotlivými aktéry systému a společností jako celkem.

„V našich současných podmínkách je sociální politika a její vymezení nejčastěji charakterizováno třemi následujícími přístupy:

a) široké pojetí sociální politiky. Podle tohoto pojetí je sociální politiku možno vymezit jako konkrétní jednání státu, kterým je ovlivňována sociální realita dané společnosti v širokém měřítku. Uvedené vymezení je významné především pro dlouhodobé koncepční úvahy o sociální politice.

b) sociální politika je součástí hospodářské politiky. Zde je sociální politika redukována na systém opatření především v oblasti zaměstnanosti, mzdového vývoje a sociálního zabezpečení. Cílem je eliminace tvrdostí, které doprovázejí fungování tržního mechanismu.

c) sociální politika se ztotožňuje se sociálním zabezpečením. Jde o nejužší přístup, kdy je sociální politika redukována na soubor opatření ve prospěch osob, jejichž životní úroveň je po určitou dobu a do určité míry zajišťována ze společenských spotřebních fondů.“³²

Kromě uvedeného je třeba ještě zmínit dělení na aktivní a pasivní sociální politiku. Aktivní působí preventivně, snaží se nastavit systém tak, aby k sociálním problémům pokud možno nedocházelo a sociální fungování objektů bylo co možná nejvíc bezproblémové.

Oproti tomu pasivní sociální politika se zabývá řešením již vzniklých sociálních problémů a zmírňuje jejich negativní dopady.³³ Jako ve všech oborech lidské činnosti, i tady platí, že čím je prevence kvalitnější, tím méně je potřeba sekundární péče.

3.2 Cíle a principy sociální politiky

K charakterizování zastřešujícího cíle uvedu definici od již citovaných autorů Francové

31 FRANCOVÁ, Hana; NOVOTNÝ, Aleš. *Sociální politika v základech*. Praha: Triton, 2008. ISBN 8073871254, s. 13 – 14.

32 KOTOUS, Jan - MUNKOVÁ, Gabriela - ŠTEFKO, Martin. *Obecné otázky sociální politiky*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2013. ISBN 978-80-87439-08-1, s. 10.

33 Srov. FRANCOVÁ, Hana; NOVOTNÝ, Aleš. *Sociální politika v základech*. Praha: Triton, 2008. ISBN 8073871254, s. 19.

a Novotného: „Základním cílem sociální politiky je rozvoj člověka, zdokonalování životních podmínek a zajištění rovných příležitostí všem.“³⁴

Pod takto obecně definovaný cíl spadají dílčí konkrétní cíle, jež jsou realizovány opatřeními subkategorií sociální politiky a jejich dalších agend. Jedná se o vzdělávací, zdravotní, bytovou, rodinnou, důchodovou a imigrační politiku, politiku zaměstnanosti a politiku sociálního zabezpečení.³⁵

Cíle a nástroje sloužící k jejich dosažení zveřejňují subjekty sociální politiky ve svých programech, obecně je lze ještě rozdělit na dlouhodobé a krátkodobé, které řeší aktuální a konkrétní problémy, postup je rozdělen maximálně do několika kroků, neřeší však sociální problém v celé jeho šíři, většinou ani jeho etiologii (zde se nabízí blízkost k pojmu pasivní sociální politika).

Oproti tomu dlouhodobě vytčené cíle mají koncepci, jež zasahuje podstatně více do budoucnosti, zvažuje i nebezpečí eventuálních problémů, které se zatím neprojevily. Protože takto výhledově pojatá koncepce ovšem nevyřeší problém existující „tady a teď“, je nutnou praxí oba přístupy (krátkodobé a dlouhodobé plánování cílů) kombinovat.³⁶

Sociální politika se musí při své realizaci opírat a důsledně respektovat dané zásady a pravidla činnosti. Jejimi základními principy tedy jsou:

- princip sociální spravedlnosti – tento princip bude vždy vnímán jako relativní, je proto potřeba autority (státu), která určí, v jaké míře, komu a podle jakých zásluh budou přerozdělovány zdroje tak, aby ve společnosti panoval co největší souhlas s tím, že se jedná o spravedlivou redistribuci
- princip sociální solidarity – viz kapitola 5
- princip subsidiarity – v zásadě tento princip znamená, že větší celky mají menším přenechat tolik samostatnosti a kompetencí, kolik jsou tyto schopny zvládnout a intervenovat až v případě, kdy možnosti a schopnosti menších celků na řešení problému nepostačují; tento princip je nutně spjat s vlastní odpovědností, již jedinec nese nejen za sebe, ale i za své okolí (např. rodinu)
- princip participace – říká, že občané musí mít možnost podílet se na záležitostech, které se jich týkají; fakt, že o sobě lidé spolurozhodují, napomáhá jejich ztotožnění se s vytčenými cíli; pro oblast sociální politiky konkrétně tento princip znamená „přechod od člověka,

34 Tamtéž, s. 50.

35 Srov. FRANCOVÁ, Hana; NOVOTNÝ, Aleš. *Sociální politika v základech*. Praha: Triton, 2008. ISBN 8073871254, s. 15 – 16.

36 Srov. tamtéž, s. 51.

*jako převážně objektu sociální politiky, k člověku plnoprávnému, odpovědnému a respektovanému subjektu*³⁷

4. Princip solidarity

Podstatu principů sociální spravedlnosti, subsidiarity a participace jsem výše pouze lehce nastínila, pro tuto práci je totiž zásadní čtvrtý princip – princip solidarity. U něj si tedy naopak dovoluji uvést několik definic různých autorů, v průsečíku jejich shodných bodů se tak doberu k podstatě solidarity v sociální politice:

„Solidarita (soudržnost, vzájemná podpora, sounáležitost) je nezbytným prvkem uspořádání každého sociálního systému. Představuje neodmyslitelný myšlenkový atribut sociální politiky a tak, jak je v moderní době chápána, tj. nejen jako vzájemné porozumění a pomoc, ale i jako vzájemná odpovědnost, je považována za významnou hybnou sílu, nejen materiálního ale i mravního a duchovního vývoje lidstva a za předpoklad pokroku. Je výrazem toho, že člověk je závislý na soužití ve společnosti, kterou také sám utváří a která mu také poskytuje určitý prospěch. Je výrazem lidského porozumění a také odpovědnosti za sebe i za druhé. Je výrazem toho, že na světě nejsme sami pro sebe, ale i pro druhé. V demokratických státech je založena na svobodné vůli lidí a jejich ochotě podřídit se zájmům širšího společenství. Ta je v demokratických zemích manifestována mechanismy zastupitelské demokracie.“³⁸

Poněkud vzletnou definici profesora Krebse konkretizuje Igor Tomeš na potřeby sociální politiky: *„Solidarita je ambivalentní výraz pro vzájemnost (vzájemná podpora), soudržnost, pospolitost, spoluúčast či porozumění pro jednotlivce nebo skupiny jednotlivců. (...) Nás zajímá role solidarity v sociální politice, tj. ve vazbě na zcela konkrétní úsilí lidí a jejich společenství, související s přerozdělováním hmotných statků ve prospěch potřebných občanů – typ solidarity zvané společenská. (...)*

V sociální politice rozeznáváme solidaritu dobrovolnou (fakultativní) a povinnou (obligatorní) – oktrojovanou státní mocí. (...) Povinná solidarita je organizována státem na obranu sociální rovnováhy ve společnosti proti sociálnímu napětí, které vzniká z chudoby a sociálního

37 Srov. FRANCOVÁ, Hana; NOVOTNÝ, Aleš. *Sociální politika v základech*. Praha: Triton, 2008. ISBN 8073871254, s. 49.

38 KREBS, Vojtěch et al. *Solidarita a ekvivalence v sociálních systémech*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2009. ISBN 978-807416-044-8, s. 17.

vyloučení. *Povinné přerozdělování ve prospěch chudých zdomácnělo v Evropě a nabylo nových demokratických forem povinné sociální redistribuce.*“³⁹

Autor Petr Vojtíšek upozorňuje, že zmiňovanou povinnost přispívat do sociálního systému lze vynutit zákonem: *„Princip solidarity jako jeden z klíčových principů uplatňovaných v sociální politice má různé podoby a dimenze. (...) V sociální politice se uplatňuje solidarita, která je nějakým způsobem organizovaná z vnějšího prostředí a může být vynutitelná nějakou normou.*“⁴⁰

Jan Kotous s kolektivem ve své publikaci i u bodu týkajícího se principu solidarity zdůrazňuje neopominutelnou roli subsidiarity: *„Princip sociální solidarity spočívá ve vzájemné podpoře, sounáležitosti jedinců a sociálních skupin při utváření a rozdělování životních podmínek a prostředků. (...)*

Aplikace tohoto principu by však neměla vést k útlumu aktivity jedince a jeho odpovědnosti za vlastní životní podmínky.“⁴¹

Hana Francová s kolegou, stejně jako někteří výše uvedení autoři, definují solidaritu zejména s důrazem na její společenský rozměr: *„Sociální solidarita souvisí především s utvářením a rozdělováním životních podmínek a prostředků jedinců a sociálních skupin (zejména rodin) v zájmu naplňování ideje sociální spravedlnosti. Je výrazem toho, že člověk je sociální (= společenská) bytost. (...) Sociální solidarita je hodnotou, která umožňuje sociální soudržnost společnosti, dává možnost vyhnout se zbytečným konfliktům a vede k zajištění důstojného života všech občanů. Je výrazem lidského porozumění a pospolitosti, vzájemné soudržnosti, ale také i příslušné odpovědnosti. Sociální solidarita je vedena snahou a úsilím o sjednocování individuálních a skupinových zájmů, zejména pokud jde o materiální životní podmínky a to na principu svobodné vůle jednotlivců a jejich ochoty podřídit se zájmům celku.*“⁴²

Na základě uvedených definic tedy lze shrnout základní body charakterizující princip solidarity v sociální politice:

39 TOMEŠ, Igor. *Obory sociální politiky*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-868-5. s. 31 – 32.

40 VOJTÍŠEK, Petr. Úvaha o veřejné solidaritě v systémech sociálního zabezpečení v České republice. *Fórum sociální práce*. Praha: FF UK, 2011, č. 1. ISSN 1804-3070, s. 26 – 27.

41 KOTOUS, Jan - MUNKOVÁ, Gabriela - ŠTEFKO, Martin. *Obecné otázky sociální politiky*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2013. ISBN 978-80-87439-08-1, s. 11.

42 FRANCOVÁ, Hana; NOVOTNÝ, Aleš. *Sociální politika v základech*. Praha: Triton, 2008. ISBN 8073871254, s. 46.

1. lidé ve společnosti jsou navzájem propojeni rozličnými vazbami, nežijí izolovaně – z toho plyne nutnost, aby byl člověk solidární s ostatními
2. s tím souvisí i odpovědnost, kterou člověk nese za svůj život i za své okolí; z přerozdělování statků tedy neplynou pouze výhody, ale zároveň i povinnosti
3. života ve společnosti, a tedy i účasti v sociálním systému, se jedinec účastní na základě své svobodné vůle
4. tento systém, a solidarita jako jedna z jeho složek, je ale pro potřeby sociální politiky organizovaný – na nejvyšší úrovni konkrétně státem
5. je žádoucí, aby docházelo ke sjednocování potřeb a postojů jednotlivců a společnosti, obecně však platí, že jednotlivci se podřizují zájmům celku
6. přerozdělování zdrojů probíhá ve směru od bohatých k chudým
7. tato redistribuce statků bojuje proti chudobě a sociálnímu vyloučení a předchází tak sociálnímu napětí a z něj plynoucím případným konfliktům ve společnosti

4.1 Problémy uplatňování sociální solidarity

Solidarita realizovaná státem vždy znamená ekonomickou zátěž. Bylo tomu tak vždy, ale postupem let se konkrétně v České republice čísla příjmů a výdejmů sociálního systému dostala do tak záporných hodnot, že je nutno je urychleně řešit. Příkladem budiž právě uskutečněná důchodová reforma, která má zmírnit stav, kdy průběžné financování důchodového systému nestačí a finanční výpadky stát musí dorovnávat ze svého rozpočtu. Zdá se tedy, že jednou z hlavních výzev sociální politiky je optimalizovat nastavení výběru prostředků a zároveň jejich výdajů tak, aby byl systém udržitelný, poskytl adekvátní sociální ochranu potřebným, současně však příliš nezatěžoval určité skupiny přispívajících.

Nutnost zabránit znevýhodnění, které může plynout už z prosté povinnosti přispívat do sociálního systému, určitých kategorií občanů, definuje další problém v uplatňování sociální solidarity. Je jím nerovnoměrnost v míře příspěvků a požitků, které z účasti v tomto systému plynou. Je samozřejmé, že sociální ochrana míří na ty s nejnižšími příjmy, nelze však připustit, aby se zvyšování povinných odvodů jiné skupiny občanů dotýkalo tak razantně, jako se to děje v našich podmínkách v případě střední společenské třídy. Ta totiž do systému přispívá podstatně více, než chudší obyvatelé, oproti nim však nečerpá žádné výraznější výhody, zároveň také není finančně zabezpečena proti případným ohrožujícím sociálním událostem tolik jako nejmajetnější

vrstvy.⁴³

Tím nezpochybňuji fakt, že solidarita s potřebnými je žádoucí a nutná, neměla by však znevýhodňovat či dokonce ohrožovat ty, díky nimž je ve velké míře realizována.

S nepoměrem příspěvků a výhod souvisí poslední problém, který zde zmíním, a tím je adekvátnost vynaložených sociálních dávek, příspěvků a podpor. Bude-li stát přerozdělovat zdroje dlouhodobě tak, že se efektivita přerozdělování bude jevit přinejmenším jako sporná, bude docházet k nepokojům v té části společnosti, která tyto zdroje z velké části zajišťuje (tuto domněnku formuluji na základě událostí z minulých let, které ukázaly, jak původně verbálně projevovaná nespokojenost občanů může snadno přerůst v demonstrace – viz např. organizované protesty v roce 2013 proti domnělé pozitivní diskriminaci romské minority v sociálním systému).

Žádoucím řešením je zde transparentnost a co nejvyšší efektivita (např. ve smyslu, že pobírání sociálních dávek nesmí být demotivující ve vztahu k touze po pracovním uplatnění) v opatřeních realizovaných sociální politikou státu.

5. Vládní koalice v letech 2010 až 2013 v České republice

Předčasné volby v květnu 2010 byly vyhlášeny prezidentem republiky Václavem Klausem v návaznosti na existenci prozatímní „tzv. úřednické vlády Jana Fischera“. Nejvíce hlasů získala Česká strana sociálně demokratická, která však nejevila koaliční potenciál a tak byl sestavením vlády pověřen Petr Nečas, předseda Občanské demokratické strany (dále jen ODS), která se ve volbách umístila jako druhá. Vznikla tak očekávaná středopravicová koalice ODS, TOP 09 a Věcí veřejných (dále jen VV), jež byly v květnu 2012 nahrazeny stranou LIDEM – liberální demokraté, což mnoho pozorovatelů hodnotilo jako v podstatě nelegitimní akt, neboť tato politická formace v době řádných parlamentních voleb neexistovala.

Takto zformovaná vláda byla jmenována prezidentem 13. července 2010.⁴⁴

V čele Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky, jehož činnosti se budu

43 Srov. KREBS, Vojtěch et al. *Solidarita a ekvivalence v sociálních systémech*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2009. ISBN 978-807416-044-8, s. 11.

44 Srov. Vláda Petra Nečase (13.07.2010 – 10.07.2013). *Vláda České republiky* [online]. 2013 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-klad/prehled-klad-cr/1993-2010-cr/petr-necas/prehled-byvalych-clenu-vlady-petra-necase-96390/>

v následujícím textu primárně věnovat, usedl Dr. Ing. Jaromír Drábek (člen strany TOP 09). Tento ministr odstartoval očekávanou sociální a důchodovou reformu (v médiích někdy přezdívané jako „Drábkovy reformy“), potýkal se s veřejnou kritikou (často např. za problémy se zavedením tzv. sKarty) a rezignoval 31. října 2012 v reakci na korupční aféru svého prvního náměstka.⁴⁵

Vedení resortu si uchovala TOP 09, neboť Dr. Ing. Drábka vystřídala Ing. Ludmila Müllerová, která působila jako ministryně práce a sociálních věcí až do 17. června 2013, kdy podala vláda Petra Nečase demisi (a poté ještě necelý měsíc, konkrétně do 10. června 2013, což byla doba, kdy oficiálně ještě fungovala vláda v demisi).⁴⁶

5.1 Volební programy a Programové prohlášení vlády

Sociální oblast a nutnost reformy byly před volbami v roce 2010 velmi diskutovaná témata, která ve svých volebních programech zmiňovaly všechny politické strany ucházející se o hlasy voličů. Z volebních programů budoucích koaličních stran – tedy ODS, TOP 09 a Věcí veřejných – vyjmu body v sociální oblasti, na kterých se tyto strany (respektive jejich programy) převážně shodovaly⁴⁷:

- umožnit daňové zvýhodnění rodin s dětmi (vyšší odpočet na dani z příjmů), zároveň však posoudit, případně revidovat, efektivitu vyplácených rodinných příspěvků
- umožnit rodičům rozhodnout se pro dřívější návrat do práce po narození dítěte – tzv. vícerychlostní mateřská a rodičovská dovolená
- zlepšit služby v oblasti předškolní výchovy – např. větším zapojením soukromého sektoru do poskytování těchto služeb – a umožnit tak rodičům malých dětí snáze skloubit rodinný a profesní život
- zpružnit trh práce – zavedením či podporou alternativních pracovních úvazků (např. sdílené

45 Srov. Jsem nevinný, ale odstupuji, řekl Drábek. Nečas to ocenil. *Týden.cz* [online]. 2012 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/ministr-drabek-odstoupil-vaz-mu-zlomil-jeho-namestek_247904.html#.UxzoTPI5Oul

46 Srov. Vláda Petra Nečase (13.07.2010 – 10.07.2013). *Vláda České republiky* [online]. 2013 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/petr-necas/prehled-byvalych-clenu-vlady-petra-necase-96390/>

47 Srov. OBČANSKÁ STRANA DEMOKRATICKÁ. *Podrobný volební program*. 2010. Dostupné z: <http://www.ods.cz/docs/programy/volebni-program2010.pdf>,

TOP 09. *Volební program*. 2010. Dostupné z: <http://www.top09.cz/files/soubory/volebni-program-2010-do-poslanecke-snemovny.pdf>,

VĚCI VEŘEJNÉ. *Politický program*. 2010. Dostupné z: <http://www.olympic.cz/financovani/docs/VV.pdf>

pracovní místo či částečné úvazky), finanční motivací pro zaměstnavatele zaměstnávající osoby z tzv. rizikových skupin

- zavést povinnost institutu veřejné služby – pro obce povinnost organizovat její, pro uchazeče o zaměstnání účast v něm po určité době strávené v evidenci na úřadu práce
- důsledná kontrola příjemců sociálních dávek – pravdivost údajů uvedených v žádostech o dávky (např. společné soužití nesezdaných rodičů dítěte), podmínění výplaty dávek řádnou školní docházkou nezletilých dětí v rodině, nakládání s obdržnými dávkami – v případě nezodpovědného nakládání s nimi (např. utrácení peněžních prostředků za alkohol, gamblerství apod.) jejich bezhotovostní výplata ve formě poukázek, či případně odejmutí dávek
- potírání práce „na černo“ jak ze strany zaměstnavatelů, tak ze strany „zaměstnaných“ uchazečů evidovaných na úřadech práce
- podpora náhradních forem rodinné péče, eliminace počtu dětí žijících v ústavech
- podpora sociálních služeb, zejména rozvoj zdravotních a sociálních služeb určených seniorům tak, aby byly dostupné v místě jejich bydliště
- nutnost důchodové reformy jako reakce na zvyšování dlouhověkosti obyvatelstva a ubývání počtu ekonomicky aktivních jedinců – úprava penzijního pojištění transformací do vícesložkového důchodového systému – zčásti povinného, zčásti dobrovolného
- podpora mezigenerační solidarity – péče o prokazatelně závislého seniora bude zvýhodněna stejně jako péče o nezaopatřené dítě do 12 let; dále možnost přispívat rodičům – seniorům přímým odvodem z příjmu pojištěnce

V podstatě všechny shodné body sociálních programů jednotlivých koaličních stran byly jen s minimálními obměnami uveřejněny v Koaliční smlouvě⁴⁸ a Programovém prohlášení Vlády České republiky⁴⁹, jež sama sebe od počátku nazývala „vládou rozpočtové zodpovědnosti“:

„Vláda (...) přistoupí ke škrtům ve výdajích. Jedním z opatření bude snížení objemu mezd v organizačních složkách státu a v rozpočtových a příspěvkových organizacích o desetinu. (...) Snížíme také platy poslanců a dalších ústavních činitelů o dalších 5%.“

„Sociálně citlivým způsobem dojde ke zkrácení některých druhů sociálních dávek, podpor a příspěvků s cílem zefektivnit jejich čerpání a zamezit zneužívání. (...) Výplata pro žadatele bude

48 *Koaliční smlouva mezi ODS, TOP 09 a VV. 2010.* Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/koalici_smlouva_ods_top09_vv.pdf

49 *Programové prohlášení Vlády České republiky. 2010.* Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlaseni_vlady.pdf

striktně vázána na zajištění řádné docházky jeho dětí do školy.“

„Zrušíme sociální příspěvek bez náhrady. Porodné bude vypláceno pouze na první dítě a pouze u rodin, které budou mít příjem menší než 2,4 násobek životního minima. Rodičovský příspěvek pro 4letou rodičovskou dovolenou bude redukován tak, aby byl stejně výhodný jako u rodičovské dovolené dvouleté.“

„Příspěvek na péči v 1. stupni bude redukován na 800,- Kč měsíčně, což odpovídá skutečným nákladům na péči těchto osob.“ (pozn.: !!!)

„Výše dávek hmotné nouze bude více odstupňována podle aktivity žadatele. Vláda prosadí rozšíření nehotovostní výplaty dávek z dávek hmotné nouze na další dávky, pokud bude nutné chránit zájmy dětí. Ošetří i možnost zneužívání dávek, například na gamblerství nebo alkohol.“

„Vláda bude usilovat o to, aby obce nadále a důsledněji prováděly terénní šetření v domácnostech pobírajících podporu a ověřovaly pravdivost údajů v žádostech příjemců dávek.“

„Vláda zpřísní podmínky v oblasti podpory v nezaměstnanosti, která bude vázána na aktivitu nezaměstnaného.“

„Důchodová reforma je pro vládu prioritou. Cílem je připravit dlouhodobě finančně udržitelný systém, který zajistí přiměřené příjmy ve stáří, při invaliditě a při ztrátě živitele. Za tímto účelem bude potřebné zvýšit diversifikaci příjmů a rozvinutý (bez dalších parametrických reforem neudržitelný) průběžně financovaný základní systém doplněný možnostmi soukromých úspor. (...) Vláda se zavazuje, že k zajištění části transformačních nákladů budou veškeré privatizační příjmy a dividendy firem s majetkovou účastí státu vázány na zvláštním účtu státních finančních aktiv a využity na reformu důchodového systému.“

„Vláda vytvoří podmínky k dalšímu rozvoji rodinné politiky a péče o děti s cílem zvýšit společenskou prestiž rodiny. (...) Pro podporu zaměstnání na částečnou pracovní dobu rodičů s dětmi do 6 let, zdravotně postižených a osob pečujících o handicapované budou zavedeny slevy na sociálním pojištění pro zaměstnavatele ve výši 7 200,- Kč ročně za každý částečný úvazek takovéto osoby.“

„Vláda se zavazuje, že zlepší systém péče o ohrožené děti. Jedním z kroků bude větší motivace ke zvyšování počtu pěstounských rodin, například jejich profesionalizací.“

„Vláda podpoří rozvoj alternativ rodinné péče ve fázi pre-primárního vzdělávání (...). Vláda bude vytvářet podmínky pro rychlejší návrat pečujících rodičů k výdělečné činnosti.“

„Vláda spolu s územní samosprávou zajistí nezbytné finanční prostředky pro efektivní

a hospodárné poskytování sociálních služeb a bude usilovat o důslednější kontrolní činnost při jejich poskytování. “

„Vláda převede dotační řízení v oblasti sociálních služeb na úroveň krajů (...) se zohledněním podílu krajů na jejich financování. Bude podporovat pokračování transformace pobytových zařízení. “

„Vláda podpoří rozvoj péče o seniory a osoby se zdravotním postižením v domácím prostředí. Daňově proto zvýhodní členy rodiny, kteří doma pečují o seniory a osoby se zdravotním postižením s vyšším stupněm závislosti na jejich péči. Pečující tak bude moci uplatnit daňový odpočet ve stejné výši jako při péči o děti. “

Co tedy pro občany České republiky ze sociálního programu vlády vyplývalo?

Tato vláda chce a musí šetřit s cílem stabilizovat státní rozpočet. Kromě snižování a škrtnů v sociálních výdajích k úsporám solidárně přispěje snížením platů vlastních činitelů (poslanců) a dalších státních zaměstnanců, poněkud drasticky se však toto opatření má dotknout i příspěvkových organizací (přičemž lze jen těžko srovnávat platy zaměstnanců v sociálních službách s výše uvedenými).

Dosavadní sociální systém je špatně nastavený. V některých aspektech se zdá příliš štědrý, navíc dochází k jeho zneužívání, čemuž je nová vláda odhodlána zabránit zintenzivněním kontrolní činnosti a podporou vlastní aktivity na straně příjemců sociálních dávek – zejména těch pobírajících podporu v nezaměstnanosti.

Vládní koalice míří k podpoře úspěšného sociálního fungování rodin, ani jim se ovšem nevyhnu škrty v sociálních příspěvcích. Toto jim chce kompenzovat snažším uplatněním na trhu práce, kde se vzhledem k nutnosti péče o děti nacházeli jejich rodiče často v obtížných situacích.

Nutnost důchodové reformy skloňovaná ve všech pádech. Osobní odpovědnost při účasti v důchodovém spoření má budoucím generacím zajistit důstojné živobytí v pozdějším věku, což by dosavadní průběžně financovaný systém nezvládl. Případné výpadky v příjmech na základě transformace systému se vláda zavazuje pokrýt vlastními finančními prostředky.

Kromě budoucích seniorů myslí vláda i na ty stávající. Slibuje jim zkvalitnění životních podmínek, včetně finanční motivace pro jejich nejbližší, aby se o závislé seniory starali v jejich domácím prostředí.

Jednotlivé sociální služby budou nově z velké části spadat pod působnost krajů. Zkvalitňování služeb má být docíleno nejen přísnějšími kontrolami jejich poskytování, ale i transformací zejména pobytových služeb ve smyslu větší otevřenosti možností jejich klientů v rámci běžného života.

Průběhu realizací jednotlivých bodů vládního programu se budu věnovat v následujících podkapitolách, jež budou rozděleny do dvou samostatných bloků, první se týká sociální reformy, druhý se bude zabývat důchodovou reformou.

6. Sociální reforma

Nevyhnutelnost sociální reformy vláda avizovala již před volbami a nutno říci, že na plánované úspory a zamezení zneužívání sociálních dávek poměrně hodně potencionálních voličů slyšelo.

Vláda potřebu reformovat nevyhovující sociální systém zasazovala i do globálních souvislostí a poukazovala na případné znevýhodnění statusu České republiky v mezinárodních měřítkách:

„Česká republika se potýká s řadou strukturálních problémů na trhu práce, které podle odborníků v delším horizontu povedou, spolu s demografickým vývojem, ke ztrátě konkurenceschopnosti naší země. (...)

S každým hospodářským výkyvem by dále rostla již tak vysoká dlouhodobá nezaměstnanost spolu s dalším zatížením výdajové stránky rozpočtu. Zneužívání dávek by se projevilo tím, že by nezbyly peníze na skutečně potřebné. (...) Zaměstnavatelé by se mohli přesunout do zemí, kde mají vhodnější institucionální nastavení trhu práce (pružnější trh práce). Docházelo by pak k nenapravitelné ztrátě konkurenceschopnosti země, což by tvrdě dopadlo na nás všechny. (...)

*Demografický vývoj – tedy stárnutí populace – s sebou také nese zvýšenou potřebu sociálních služeb, které již v současnosti svou strukturou a pojetím nedostačují. I OECD nám vyčítá absenci koncepce rozvoje, na základě které by mimo jiné docházelo k rychlejšímu přizpůsobení ve vývoji.*⁵⁰

Ministr práce a sociálních věcí Jaromír Drábek ve svých prezentacích od počátku upozorňoval na omezenost (jež si předchozí levicové vlády příliš neuvědomovaly) zdrojů sociálního systému a tedy nutnost šetřit: *„Transformace výdajů v sociální oblasti je nutná. Globální krize (...) odhalila mantinely, jež nastavené sociální systémy přinášejí. Veřejné finance nejsou perpetuum mobile a dosavadních sociálních standardů je možné dosahovat pouze za cenu vytváření*

50 Sociální reforma. Informační centrum vlády [online]. 2012 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: <http://icv.vlada.cz/cz/socialni-reforma/default.htm>

obrovských schodků státních rozpočtů.“⁵¹

Kromě neoddiskutovatelné povinnosti solidarity s těmi, kteří to skutečně potřebují, zdůrazňoval ministr také princip subsidiarity, tedy, že by občané měli být schopni převzít za sebe a své okolí více odpovědnosti, než tomu bylo doposud.

„Každá ekonomika má prostě svou hranici, za níž už prostě není možné zvyšovat redistribuci výdajů. (...) Česká republika na této hranici balancuje, či spíše ji již překročila. Co z toho pro nás vyplývá? Je třeba přehodnotit dosavadní systém sociálního zabezpečení a vrátit se ke konzervativním kořenům. Pochopitelně nezvrhují povinnost státu postarat se o ty, kteří se sami o sebe postarat nedovedou či nemohou. Dnešní systém sociální pomoci je ale nastaven tak blahovolně, že se do něj tak či onak může vejít prakticky kdokoli.

To nebezpečné, co na sociálních dávkách je, je závislost, kterou u svých příjemců způsobují. (...)

Čím dříve si všichni občané uvědomí, že je v první řadě na nich samých, aby se postarali sami o sebe a své blízké, tím lépe pro nás pro všechny. (...)

I když se bude ekonomika v příštích několika letech vzpamatovávat (...) neumožní vládě provádět velkorysou sociální politiku, i kdyby jakkoli chtěla. Taková je prostě realita a její nerespektování by nás mohlo brzy zavést do situace, že by nakonec nezbyly peníze na pomoc těm, kteří se bez ní opravdu neobejdou.“⁵²

Tak, jak byla sociální reforma ještě v roce 2010 naplánována⁵³, obsahovala několik oblastí, které samostaně rozpracuji v následujících podkapitolách:

1. sjednocení výplaty dávek
2. oblast péče a zabezpečení zdravotně postižených osob
3. oblast zabezpečení osob v hmotné nouzi
4. oblast práce a zaměstnanosti
5. oblast rodinné politiky a péče o děti

6.1 Sjednocení výplaty dávek

Sociální dávky byly dříve vyplácené na třech různých místech s rozdělenými kompetencemi.

51 DRÁBEK, Jaromír. Slovo ministra. *Slovo ministra*. 2011, č. 1, s. 1. ISSN 0049-0962.

52 DRÁBEK, Jaromír. Slovo ministra. *Práce a sociální politika*. Praha: Press Publishing Group, s.r.o., 2011, č. 1, s. 1. ISSN 0049-0962.

53 MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Pilíře sociální reformy v roce 2011. *Práce a sociální politika*. Praha: Press Publishing Group, s.r.o., 2011, č. 2, s. 2. ISSN 0049-0962.

Kromě úřadů práce to byly obecní úřady a obecní úřady s rozšířenou působností. Od 1. ledna 2012 došlo ke sjednocení výplacení všech nepojistných sociálních dávek (těmi jsou: dávky státní sociální podpory, dávky pomoci v hmotné nouzi, dávky pro osoby závislé na pomoci jiné fyzické osoby, dávky pro osoby se zdravotním postižením, dávky péčovské péče) na pobočky Úřadu práce České republiky.

Vláda si od zavedení jednotného výplatního místa slibovala velké úspory, zejména za administrativu, a to konkrétně až jednu miliardu korun⁵⁴. Že tento bod sociální reformy má klady nejen finanční, si vzápětí nechala potvrdit i analýzou, kdy „*analytický materiál Agendy a územní působnost Úřadu práce ČR mj. konstatoval, že 'sjednocení výplaty dávek přináší pozitivní změny jak pro klienty tak i správce systému.*“⁵⁵

sKarta

S úpravou sociálních dávek souvisel i vznik tzv. karty sociálních systémů (dále nazývána sKarta). Sloužila jako identifikační průkaz osob, které pobírají sociální dávky a ve speciální verzi fungovala i jako průkaz pro osoby se zdravotním postižením. Ke každé sKartě byl u České spořitelny (jež se stala výhradním partnerem tohoto „experimentu“) zřízen bezplatný účet, na nějž měly dávky přicházet. Od přechodu od zastaralého systému k bezhotovostním výplatám si ministerstvo MPSV slibovalo další úspory.

Jenže nic nešlo tak, jak si ministerstvo plánovalo. Systém začal fungovat se zpožděním, čelil kritice nejen laické veřejnosti, ale i veřejného ombudsmana, dokonce žalobám od Úřadu na ochranu hospodářské soutěže a žalobě Úřadu na ochranu osobních údajů.⁵⁶

Kromě odporu politické opozice však nepanovala shoda na zavedení a fungování sKart ani mezi koaličními poslanci. Po odstoupení Jaromíra Drábka z ministerského postu se tak premiér vlády Petr Nečas přel s generálním ředitelem České spořitelny o povinnosti (premiér byl proti) disponovat sKartou, v roce 2013 se na tomtéž nedokázal shodnout ani s novou ministryní MPSV Ludmilou Müllerovou⁵⁷, která v souladu s postoji své strany TOP 09 zachování povinnosti sKarty

54 Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Nový způsob vyplacení dávek ušetří státu miliardu. *Práce a sociální politika*. Praha: Press Publishing Group, s.r.o., 2011, č. 9, s. 1-2. ISSN 0049-0962.

55 Jednotné výplatní místo. *Sociální reforma* [online]. 2011 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: <http://socialnireforma.mpsv.cz/cs/2>

56 Srov. UMLAUF, Petr. Zavíráme pánové! A kasirujeme za sKarty. *E-republika.cz* [online]. 2013 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: <http://news.e-republika.cz/article1996-Zavirame-panove-A-kasirujeme-za-sKarty>

57 Srov. Experiment sKarty skončil. Zůstala pachůť, utracené desítky milionů a kritika zněla ze všech stran. In: *Investigate* [online]. 2013 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: <http://www.investigate.cz/legislativa/experiment-skarty-skoncil-zustala-pachut-utracene-desitky-milionu-a-kritika-znela-ze-vsech-stran.html>

prosazovala.

Přesto byla ministryně v květnu 2013 nucena vydávání sKaret ukončit, „*poté, co vláda přijala usnesení, kterým ministryni doporučila zahájit intenzivní jednání a legislativní kroky k ukončení projektu sKaret.*“⁵⁸

A zhodnocení této kapitoly sociální reformy? Slibované úspory se nakonec nekonaly. Dle zjištění Nejvyššího kontrolního úřadu se kvůli postupně přidávaným dodatkům k prováděcí smlouvě zavedení nového systému dávek oproti původně plánovaným výdajům prodražilo téměř pětkrát, až na dvě miliardy korun.⁵⁹ O tom, že toto číslo není konečné, svědčí ve výsledku i fakt, že MPSV musí zajistit výplatu sociálních dávek nově vybraným dodavatelem informačního systému.⁶⁰

6.2 Oblast péče a zabezpečení zdravotně postižených osob

I zdravotně postižených (dále ZP) se mělo týkat držení výše komentované sKarty, ta měla postupně nahradit dosavadní Průkaz osob se zdravotním postižením (ještě dřív známý jako Průkaz mimořádných výhod). Faktem je, že Národní rada osob zdravotně postižených ČR patřila k nejhlasitějším kritikům zaváděné novinky a označovala ji za diskriminační (např. kvůli neschopnosti některých postižených manipulovat s bankomaty). Protože už víme, jak to s sKartou dopadlo, budu se v této podkapitole věnovat dalším skutečnostem, které se této skupiny občanů v průběhu sociální reformy týkaly.

„Zdravotní postižení je možno chrakterizovat jako dlouhodobý nebo trvalý nepříznivý zdravotní stav, který již nelze léčbou výrazně zlepšit či zcela odstranit. Na rozdíl od řady dalších skutečností, které může jejich nositel ovlivnit, se přitom jedná o situaci, která je většinou nezávislá na vůli jedince. (...)

Nepříznivé důsledky a dopady vyplývající z existence zdravotního postižení je však možno do určité

58 Ministryně zastavila vydávání sKaret. In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2013 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/15185>

59 Srov. NKÚ: Drábkův systém výplaty dávek stál pětkrát víc, než se slibovalo. *IDNES.cz* [online]. 2013 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/mpsv-podepsalo-osm-dodatku-ke-smlouve-navysilo-tak-cenu-systemu-pro-vyplatu-davek-o-1-5-miliardy-ko-ia4-/domaci.aspx?c=A130909_082231_domaci_zt

60 Srov. NKÚ: Drábkův systém dávek stál nakonec pětkrát víc. *E15.cz* [online]. 2013 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: <http://zpravy.e15.cz/domaci/udalosti/nku-drabkuv-system-davek-stal-nakonec-petkrat-vic-1019543>

míry eliminovat propracovaným systémem opatření, na jejichž realizaci musí participovat celá společnost.“⁶¹

Plán zefektivnit dosavadní politická opatření na podporu života osob se ZP byl součástí sociální reformy. Zde se však více než kde jinde ukázalo, že každá mince má dvě strany: ke změnám, jež MPSV prezentovalo jako objektivní a vstřícné vůči zdravotně postiženým, se oni sami (minimálně ta část zdravotně postižených, která je sdružována v Národní radě osob se zdravotním postižením ČR – dále jen NRZP ČR) stavěli poměrně skepticky.

Snížení příspěvku na péči v I. stupni závislosti pro osoby se ZP starší 18 let na 800 Kč nebyla jediná změna v této oblasti. Ministersvo přistoupilo k doslova „překopání“ dosavadního způsobu posuzování stupně závislosti. Místo 36 oblastí úkonů začali posudkoví lékaři nově posuzovat 10 celků, v nichž byly sloučeny úkony o vlastní osobu a úkony soběstačnosti, které dohromady mapují schopnost naplnit základní životní potřeby, jimiž jsou: mobilita, orientace, komunikace, stravování, oblékání a obouvání, tělesná hygiena, výkon fyziologické potřeby, péče o zdraví, osobní aktivity a péče o domácnost. Tento model posuzování vychází z „Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disabilit a zdraví“ a dle MPSV měl zajistit objektivnější a spravedlivější posuzování zdravotního stavu pacienta.⁶²

NRZP ČR však byla ve svém „Manifestu o dopadech sociálních reforem na osoby se zdravotním postižením“ z března roku 2013 přesně opačného názoru: „*Změnou posuzování míry závislosti z 36 úkonů na 10 tzv. základních životních potřeb došlo k subjektivizaci hodnocení, takže závisí na subjektivním pohledu a stanovisku posudkového lékaře. Hodnocení není objektivní, protože se neopírá o změřitelné hodnoty a ztěžuje osobám závislým na péči obranu proti rozhodnutí posudkových lékařů. MPSV ČR lživě argumentuje, že hodnocení je prováděno podle Mezinárodní klasifikace funkcí – tedy funkčních schopností jednotlivce. Hodnocení je zpravidla pouze na základě lékařských zpráv bez přítomnosti klienta a bez možnosti jeho obrany. Tento systém má zdrcující dopad na všechny osoby se zdravotním postižením.*“⁶³

Další změnou bylo, že dosavadní dílčí dávky pro osoby se ZP byly sloučeny do dvou nově

61 ÚŘAD VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY. *Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010 - 2014*. Praha, 2010. ISBN 978-80-7440-024-7, s. 5.

62 Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Posuzování příspěvku na péči bude jednodušší a objektivnější. *Práce a sociální politika*. 2011, č. 4, s. 3. ISSN 0049-0962.

63 NRZP ČR představila manifest o dopadech sociální reformy na občany se zdravotním postižením. In: *Helpnet.cz* [online]. 2013 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: <http://www.helpnet.cz/aktualne/70166-3/nrzp-cr-predstavila-manifest-o-dopadech-socialni-reformy-na-osoby-se-zdravotnim-postizenim>

ustanovených dávek a to do měsíčně se opakujícího příspěvku na mobilitu pro osoby nezávládající základní životní potřeby v oblasti mobility a orientace a jednorázového příspěvku na zvláštní pomůcku, do něž byl zahrnut i dosavadní příspěvek na pořízení motorového vozidla.⁶⁴

MPSV deklarovalo, že se nejedná jenom o úsporu administrativních úkonů zaměstnanců úřadů práce, kteří příspěvky vyplácejí, ale že je nový systém schůdnější i pro žadatele o příspěvky, kteří již nebudou muset podávat několikanásobně více žádostí na jednotlivé dosavadní dávky.

Životní praxe lidí se ZP však ukázala, že realita je jiná: „Byla výrazně omezena možnost získání zvláštních pomůcek. Došlo k podstatnému zúžení sortimentu pomůcek, na které lze poskytnout příspěvek. V roce 2011 uváděla příloha č. 4, vyhlášky č. 182/1991 Sb., 16 pomůcek pro osoby s tělesným postižením. Od roku 2012 uvádí vyhláška č. 388/2011 Sb., pouze 6 pomůcek.“⁶⁵

A i když objem prostředků vydávaných na podporu osob se ZP měl zůstat zhruba stejný i ve variantě dvou agregovaných dávek, NRZP ČR prohlašuje: „Byly zrušeny další příspěvky, a to příspěvek na bezbariérový byt, příspěvek na garáž a další. I když některé dávky byly transformovány do nových dávek, v žádném případě nedošlo k plné náhradě.“⁶⁶

Reformní kroky se uskutečnily i na poli podpory zaměstnávání osob se ZP. Od 1. ledna 2012 (stejně jako ostatní změny) je příspěvek na zaměstnance se ZP poskytován pouze za pracovní místa pro ně zřízené na základě dohody s Úřadem práce ČR o jejich zřízení. Dále, aby se zamezilo zneužívání těchto příspěvků, byla zavedena finanční spoluúčast zaměstnavatele na mzdových nákladech, pokud počet jeho zaměstnanců se ZP přesáhne 50% ze všech zaměstnanců. Pravděpodobně se jedná o stav, který už se jeví jako podezřelý.

A do třetice: MPSV nevidělo přílišný rozdíl mezi instituty chráněné pracovní dílny a chráněného pracovního místa, takže jej sloučilo, slibujíc si od tohoto kroku mimojiné snížení administrativní zátěže zaměstnavatelů.⁶⁷ Zajímavé je, že NRZP ČR, má na tento počín opět úplně opačný názor: „Zrušení institutu chráněných dílen a vytvoření chráněného pracovního místa vede k větší

64 Srov. Dávky pro osoby zdravotně postižené od 1/1/2012. *Sociální reforma* [online]. 2011 [cit. 2014-03-13].

Dostupné z: <http://socialnireforma.mpsv.cz/cs/24>

65 NRZP ČR představila manifest o dopadech sociální reformy na občany se zdravotním postižením. In: *Helpnet.cz* [online]. 2013 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: <http://www.helpnet.cz/aktualne/70166-3/nrzp-cr-predstavila-manifest-o-dopadech-socialni-reformy-na-osoby-se-zdravotnim-postizenim>

66 NRZP ČR představila manifest o dopadech sociální reformy na občany se zdravotním postižením. In: *Helpnet.cz* [online]. 2013 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: <http://www.helpnet.cz/aktualne/70166-3/nrzp-cr-predstavila-manifest-o-dopadech-socialni-reformy-na-osoby-se-zdravotnim-postizenim>

67 Srov. Zaměstnávání OZP od 1/1/2012. *Sociální reforma* [online]. 2011 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: <http://socialnireforma.mpsv.cz/cs/25>

administrativní náročnosti, a tím i k menší ochotě zaměstnavatelů zaměstnávat osoby se zdravotním postižením.“⁶⁸

Za tu část zdravotně postižených, která po zveřejnění plánů sociální reformy vyrazila protestovat do ulic, a která vládu podezřívala, že se jí nejedná o solidaritu a podporu lidí se ZP, nýbrž o prostý kalkul s jediným cílem – ušetřit, shrnul jejich stanovisko Václav Krása, předseda NRZP ČR: „*Domnívám se, že základní problém spočívá v tom, že ministerstvo nepřipravilo nové zákony se záměrem zlepšit postavení osob se zdravotním postižením, ale s úmyslem pouze změnit organizaci poskytování pomoci osobám se zdravotním postižením. Motivací je tak především dosažení úspory ve finančních výdajích při řešení této problematiky.*“⁶⁹

6.3 Oblast zabezpečení osob v hmotné nouzi

System pomoci v hmotné nouzi je definován jako „*forma pomoci osobám s nedostatečnými příjmy, motivující tyto osoby k aktivní snaze zajistit si prostředky k uspokojení životních potřeb za předpokladu, že každá osoba, která pracuje, se musí mít lépe než ta, která nepracuje, popřípadě se práci vyhýbá.*“⁷⁰

Dávky, které do něj spadají – příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení, mimořádná okamžitá pomoc – jsou určeny osobě či rodině, která „*nemá dostatečné příjmy a její celkové sociální a majetkové poměry neumožňují uspokojení základních životních potřeb na úrovni ještě přijatelné pro společnost. Současně si tyto příjmy nemůže z objektivních důvodů zvýšit a vyřešit tak svoji nelehkou situaci vlastním přičiněním.*“⁷¹

Při přiznávání těchto dávek se zásadně operuje s pojmy životní a existenční minimum. Tyto přiznané minimální hranice příjmů byly zvýšeny od 1. ledna 2012 v rámci reformního balíku vlády. Jednotlivec tak má, jako uznanou minimální hranici příjmů, nárok na 3 410 Kč, nárok dalších osob v rodině se odstupňovává podle počtu členů a nezaopatřených dětí v domácnosti. Existenční

68 NRZP ČR představila manifest o dopadech sociální reformy na občany se zdravotním postižením. In: *Helpnet.cz* [online]. 2013 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: <http://www.helpnet.cz/aktualne/70166-3/nrzp-cr-predstavila-manifest-o-dopadech-socialni-reformy-na-osoby-se-zdravotnim-postizenim>

69 TŮMA, Ondřej. Václav Krása: Sociální reforma může výrazně poškodit zdravotně postižené. In: *Peníze.cz* [online]. 2011 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/socialni-davky/197731-vaclav-krasa-socialni-reforma-muze-vyrazne-poskodit-zdravotne-postizene>

70 Pomoc v hmotné nouzi. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5>

71 Tamtéž

minimum, které v současnosti činí 2 200 Kč, je vyhrazeno lidem, kteří nejsou uznáni jako osoba v hmotné nouzi, neboť „*prokazatelně neprojevuje snahu zvýšit si příjem vlastním přičiněním.*“⁷² Do počátku roku 2012 tak byla častá praxe, že příjemci pomoci v hmotné nouzi na bázi dobrovolnosti vykonávali tzv. veřejnou službu, aby se jim částka životního minima navýšila.

Veřejná služba

Veřejná služba byla dalším velmi diskutovaným tématem v průběhu sociální reformy. Tento institut byl zaveden v roce 2009, účast v něm byla dobrovolná (jak je ale popsáno výše, byla zásadní pro navýšení pobírané finanční pomoci směrem vzhůru od životního minima) a organizovaly jej jednotlivé obce, pro něž účastníci veřejné služby vykonávaly různé práce, nejčastěji úklid veřejných prostranství atp.

Od roku 2012 však správa veřejné služby přešla pod pobočky Úřadu práce ČR, a protože se stala povinnou minimálně v rozsahu 20 hodin nejen pro osoby v systému hmotné nouze, ale teoreticky pro každého nezaměstnaného, který byl v evidenci úřadu práce déle než dva měsíce, přestala být jakkoli finančně honorována. Pokud uchazeč o zaměstnání výkon veřejné služby odmítl, byl z evidence úřadu práce minimálně na šest měsíců vyloučen.

V této zákonné úpravě institut veřejné služby strhl vlnu kritiky, že stát využívá závislost nejchudších obyvatel k neodměňované práci, navíc tím nahrazuje zavedené placené veřejně prospěšné práce. To přiznalo i MPSV: „*Důraz je kladen na kombinaci obou institutů s tím, že je preferována činnost na základě veřejné služby, která není pro veřejné rozpočty tolik finančně náročná.*“⁷³

Po neutuchajících protestech se touto problematikou začal zabývat Ústavní soud a již 27. listopadu 2012 povinnost veřejné služby pro uchazeče o zaměstnání evidované na úřadě práce déle než dva měsíce zrušil s odůvodněním: „*Porušuje čl. 26 odst. 3 Listiny – právo na přiměřené hmotné zajištění občanů, kteří bez své viny nemohou získávat prostředky pro své životní potřeby prací (...), je v rozporu se zákazem nucené práce podle čl. 9 odst. 1 Listiny, resp. zákazem nucené a povinné práce podle čl. 4 odst. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (...), Tato povinnost přitom může s ohledem na její vnější prvky způsobovat u jednotlivých uchazečů ponížení dotýkající se jejich vlastní důstojnosti v rozporu s čl. 1 odst. 1*

72 Pomoc v hmotné nouzi. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5>

73 MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Pět nových projektů aktivní politiky zaměstnanosti. *Práce a sociální politika*. Praha: Press Publishing Group, s.r.o., 2011, č. 1, s. 4. ISSN 0049-0962.

a čl. 10 odst. 1 Listiny. (...) *Veřejná služba je nakonec v rozporu i s právem zaměstnance na spravedlivou odměnu za práci podle čl. 28 Listiny.*⁷⁴

Ná základě nálezu Ústavního soudu je tak veřejná služba od prosince 2012 opět nabízena jen jako dobrovolný nástroj k udržení pracovních návyků dlouhodobě nezaměstnaných.

Za jedenáct měsíců její existence v povinné verzi ji vykonalo či vykonávalo 47 tisíc uchazečů o zaměstnání (zhruba čtyři tisíce odmítly) a jako protiargument k častým námitkám odpůrců, že je společensky nespravedlivé, aby do té doby řádně pracující člověk byl po dvou měsících pobírání podpory v nezaměstnanosti „hnán zametat chodníky“, připojím následující údaj: „*Systém veřejné služby byl zaměřen na dlouhodobě nezaměstnané. Podle statistik Úřadu práce ČR více než 97 procent uchazečů zařazených do systému bylo bez práce déle než jeden rok. Zhruba polovina uchazečů pak byla registrována na úřadu práce déle než tři roky.*“⁷⁵

6.4 Oblast práce a zaměstnanosti

Dvě témata, jež spadají do politiky zaměstnanosti – podpora zaměstnávání osob se ZP a výkon veřejné služby – jsem již rozebrala v předchozích tematických blocích. Nyní zde stručně zmíním další změny, jež s sebou přinesla novela zákoníku práce a některé kroky, ke kterým se vládní koalice v oblasti zaměstnanosti uchýlila.

Od 1.1.2012 došlo k parametrickým úpravám výše a podmínek vyplácení podpor v nezaměstnanosti. Ve valné většině úprav se jednalo o ztížení splnění podmínek nároku na tuto podporu. Kromě vcelku rozumného požadavku, že uchazeč o podporu musí mít odpracováno minimálně 12 měsíců v rámci předchozích dvou let (namísto dosavadních tří roků), nově neměl nárok na podporu kupříkladu ten, komu bylo úřadem práce zprostředkováno zaměstnání a on jej během šesti měsíců bez vážného důvodu sám nebo po dohodě se zaměstnavatelem opustil.⁷⁶ Pravda, nejedná se o celospolečenský problém, ale lze si představit, že například jednotlivci s nedobrymi podmínkami v zaměstnání se mohou tímto ocitnout v obtížné situaci, kdy jsou k svévolnému odchodu (či podepsání dohody o ukončení pracovního poměru) nuceni zaměstnavatelem, který jim

74 ÚS zrušil tzv. veřejnou službu a některá ustanovení zákona o zdravotních službách pro rozpor s ústavou. In: *Ústavní soud* [online]. 2013 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: http://www.usoud.cz/aktualne/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=175&cHash=0b63d8ae3e3d820ca1bbcdf97d437e46

75 MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Veřejná služba je nyní dobrovolná. Práce a sociální politika.* Praha: Press Publishing Group, s.r.o., 2013, č. 1, s. 1. ISSN 0049-0962.

76 Srov. Nezaměstnanost. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Sociální reforma* [online]. 2011 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://socialnireforma.mpsv.cz/cs/5>

pohrozí výpovědí z důvodu hrubého porušení pracovní kázně (kategorie, již může zaměstnavatel aplikovat poměrně flexibilně), což by pro dotyčného mohlo mít fatální následky při hledání nového zaměstnání.

Vláda také vyhlásila boj zaměstnávání a práci „na černo“. Státní úřad inspekce práce ve spolupráci s oblastními inspektoráty zintenzivnil počet prováděných kontrol na pracovištích, maximální výše pokuty pro zaměstnavatele nelegálně zaměstnávajícího byl stanoven na 10 milionů korun českých. Jak ale přiznal šéf Státního úřadu inspekce práce Rudolf Hahn, spíše než na kontrolu firem se celá koncepce soustředí na kontrolu lidí, kteří pracují na černo – provozují tedy výtěžnou činnost, avšak z důvodu placení zdravotního a sociálního pojištění jsou evidováni na úřadu práce: „*Kontrolujeme hlavně práci na černo, dále lidi, kteří zároveň berou dávky od úřadu práce (...)*.“⁷⁷

Zní to trochu nelogicky, když se nad tím člověk zamyslí: zaměstnanec bude těžko bez souhlasu zaměstnavatele vykonávat práci „na černo“, kdežto ten jej k tomu může snadno přimět pobídkou „ber (práci, anichž bych za tebe odváděl pojištění) nebo nech být“.

DONEZ

Nástrojem, který měl lidem evidovaným na úřadech práce zabránit vykonávat nelegálně výtěžnou činnost, se od října stal projekt „Docházka nezaměstnaných“ (dále jen DONEZ). Vytipování uchazeči o zaměstnání v evidenci úřadu práce měli v průměru dvakrát týdně povinnost dostavit se v určený čas na kontaktní místa nazvaná Czech Point, jež sídlila na pobočkách České pošty. Protože se kontrolní schůzky konaly v běžnou pracovní dobu, mělo jim tak být znemožněno vykonávat práci „na černo“, pokud se na schůzku v termínu nedostavili, aniž by předložili řádnou omluvenku (pracovní pohovor či nemoc), bylo s nimi zahájeno správní řízení mající za následek vyloučení z úřadu práce. Při půlročním vyhodnocování účinnosti projektu si MPSV libovalo: „*Úspory narůstají exponenciálně (...) v souvislosti s povinností docházet na kontaktní místo veřejné správy 1 086 uchazečů o zaměstnání nastoupilo do zaměstnání.*“⁷⁸ Přímou souvislost mezi povinností účastnit se kontrol a „záračným“ nástupem do zaměstnání však lze jen těžko prokázat.

77 VLKOVÁ, Jitka. Kontroly necílí na švarcsystém. Úřady víc páli práce načerno. *IDNES.cz* [online]. 2012 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: http://ekonomika.idnes.cz/kontroly-necili-na-svarcsystem-urady-vic-pali-prace-nacerno-plz-/ekonomika.aspx?c=A120513_223135_ekonomika_brd

78 MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Za nelegální práci byly uloženy pokuty za více než 106 milionů korun. *Práce a sociální politika*. Praha: Press Publishing Group, s.r.o., 2012, č. 9, s. 2. ISSN 0049-0962.

I DONEZ podléhal kritice některých občanských iniciativ – např. kvůli plýtvání za finanční náklady na realizaci (téměř 240 milionů pro Českou poštu za provoz Czech points), které by se daly použít spíše na aktivní podpoření zaměstnanosti, či kvůli stigmatizaci u potencionálního zaměstnavatele, musel-li po něm uchazeč o práci žádat během pracovního pohovoru omluvenku, kterou potřeboval předložit na kontaktním pracovišti.⁷⁹

Projekt skončil dle plánu po dvou letech, 30. září 2013.⁸⁰ Výsledky, které během svého trvání přinesl se budou dále analyzovat, nicméně není pravděpodobné, že by se k němu současná či budoucí vláda vrátila v přesně takové podobě, neboť shoda na jeho efektivnosti nepanovala ani mezi tehdejšími koaličními partnery.

Abych zde nezmiňovala pouze represivní vládní opatření, je nutné zmínit i pozitivní body uskutečněné na poli aktivní politiky zaměstnanosti.

Kromě různých projektů, jež měly za cíl snažší zapojení tzv. rizikových skupin (mladí lidé bez praxe, lidé mající jen několik let před důchodem, ženy po mateřské dovolené) na trhu práce a které jsou financovány převážně z Evropských strukturálních fondů, se jedná o možnost zřídit společensky účelné pracovní místo (dále jen SÚPM) a s ním související poskytnutí překlenovacího příspěvku.

Prošel-li žadatel o příspěvek na zřízení SÚPM posouzením úřadu práce, obdržel finanční podporu k zahájení vlastní samostatné výdělečné činnosti. Zjednodušeně řečeno, výše podpory se vypočítává jako čtyřnásobek průměrné mzdy za první tři čtvrtletí předchozího kalendářního roku, což znamená, že žadatel si, při dodržení dalších podmínek, do začátku svého podnikání přinesl cca 100 tisíc korun. Navíc si čerstvý podnikatel může ještě zažádat o překlenovací příspěvek, který je po dobu prvních pěti měsíců určen k částečnému krytí provozních nákladů vzniklých při provozování samostatné výdělečné činnosti.⁸¹

Tato opatření se jeví jako velice motivující pro aktivní a schopné lidi k zahájení nové pracovní kariéry.

79 Srov. DONEZ. INICIATIVA PROALT. *Stop sociální reformě* [online]. 2012 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: http://stopsocialnireforme.cz/?page_id=17

80 Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Systém docházky nezaměstnaných DONEZ končí. Kontrola nelegální práce nikoliv.* [online]. 2013 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/16321/TZ_300913.pdf

81 Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Překlenovací příspěvek podporuje uchazeče o zaměstnání v začátcích jejich podnikání. *Práce a sociální politika*. Praha: Press Publishing Group, s.r.o., 2011, č. 2, s. 1. ISSN 0049-0962.

Ráda bych zmínila ještě jedno, ze strany vlády se zaměstnanci solidární, ochranné opatření, kdy zaměstnanci, který měl zákonný nárok na odstupné (případně odbytné, odchodné) při skončení pracovního poměru, ale neobdržel jej, vyplatí 65% výše odstupného Úřad práce ČR (a tuto částku bude sám nadále vymáhat od zaměstnavatele). Nově sice nebude docházet k souběhu odstupného a čerpání podpory v nezaměstnanosti, tato se však pouze posune o počet měsíců, na které odstupné náleží.⁸²

6.5 Oblast rodinné politiky a péče o děti

Přišla-li řeč na rodinnou politiku, nejčastější slovní spojení, jež zaznívalo z úst koaličních poslanců, bylo „sladění pracovního a rodinného života“. Uvědomnění si, že situace na trhu práce příliš nenahrává zapojení se ženám s malými dětmi, se odrazilo v několika bodech sociální reformy⁸³:

- při splnění zákonného nároku na peněžitou pomoc v mateřství (tj. alespoň 270 dní účasti na nemocenského pojištění před nástupem na mateřskou dovolenou) si rodiče mohou nově určit, jak dlouho chtějí čerpat rodičovský příspěvek – své rozhodnutí (dva, tři nebo čtyři roky) navíc mohou měnit dle aktuální situace každé tři měsíce
- výše měsíčního rodičovského příspěvku se vypočítává tak, že při jakékoliv zvolené době rodičovské dovolené celková výše příspěvku v souhrnu činí 220 tisíc korun českých
- pružnějšímu reagování rodičů na eventuální pracovní nabídku nově nahrává i zákonná úprava, kdy již není sledována doba, jež děti starší dvou let tráví v zařízeních předškolní výchovy (pro děti do dvou let byla stanovena horní hranice pobytu v zařízení na 46 hodin měsíčně), aniž by jejich rodiče přišli o poskytovaný rodičovský příspěvek, jak tomu bylo před 1. lednem 2012
- protože předchozí bod nemění nic na skutečnosti, že sehnat pro dítě místo v jeslích či mateřské škole není z důvodu často naplněných kapacit samosebou, navrhlo MPSV uzákonit alternativní formy péče o děti předškolního věku – ať již institut tzv. sousedského hlídání, kdy osoba pečující o vlastní dítě během rodičovské dovolené může za úplatu hlídat i dítě cizí nebo vznik dětských skupin: zaměstnavatel usnadní rodičům dřívější návrat do zaměstnání tím, že organizuje na svém pracovišti hlídání dětí, přičemž, vzhledem k menšímu počtu dětí v těchto skupinách, jsou nároky na hygienické a prostorové podmínky benevolentnější než je tomu v případě mateřských

82 Srov. Nezaměstnanost. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Sociální reforma* [online]. 2011 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://socialnireforma.mpsv.cz/cs/5>

83 Srov. Rodičovský příspěvek. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Sociální reforma* [online]. 2011 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://socialnireforma.mpsv.cz/cs/4>

škol; první dvě dětské skupiny dokonce pro své zaměstnance realizovalo samo MPSV⁸⁴

Od 1. ledna 2013 vešla v platnost novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Velkým přínosem novely je zkvalitnění, rozšíření a profesionalizace pěstounské péče tak, aby vyšší počet pěstounů korespondoval s vládním návrhem zákona, jež má za cíl zrušení kojeneckých ústavů. Plán MPSV byl, že od roku 2014 již bude kojenec automaticky přidělen do pěstounské rodiny, aniž by se ho dotkla ústavní výchova, od roku 2016 měl být tento postup rozšířen na všechny děti do sedmi let věku.⁸⁵

Návrh se setkal s poměrně širokou podporou, médií i odborníky je často prezentován fakt, že v počtu dětí umístěných v ústavní výchově smutně „vede“ Česká republika v porovnání s ostatními zeměmi pomyslný žebříček, a co víc - „jako jediní v EU Češi posílají do ústavů i děti mladší tří let - jen loni (pozn.: vzhledem k datu vydání článku je myšlen rok 2012) jich byly dva tisíce“.⁸⁶

Ač byl tedy bohužel záměr - dopřát dětem, jež nemohou z různých důvodů žít ve své biologické rodině, „alespoň“ kvalitní náhradní rodinnou péči – schvalován, odborníky byla kritizována rychlost plánovaného průběhu opatření, jež měly ve výsledku kojenecké ústavy definitivně zrušit a postupně utlumovat i činnost dětských domovů. Například Sdružení pěstounských rodin argumentovalo, že v tak krátké době nebude dostatek pěstounů připravených přijmout děti se specifickými potřebami – např. děti z romských rodin či děti se zdravotním postižením – které jsou v náhradní rodinné péči obtížněji umistitelné⁸⁷ (zjednodušeně řečeno, není o ně mezi pěstouny takový zájem jako o děti zdravé a etnické Čechy).

Společnosti dětských lékařů kritizovaly, že se vláda s nimi o svých záměrech neporadila, a že by bylo logičtější mít nejdříve funkční pěstounskou síť a až poté rušit ústavy, než činit toto obráceně.⁸⁸

84 Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Dětská skupina pomůže rodinám s dětmi. *Práce a sociální politika*. Praha: Press Publishing Group, s.r.o., 2013, č. 6, s. 2. ISSN 0049-0962.

85 Srov. V roce 2014 by se neměly umísťovat děti do tří let do kojeneckých ústavů (MediaFax). *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR* [online]. 2011 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/11315>

86 KOUBOVÁ, Michaela. Kojenecké ústavy jen tak nezmizí. Politici je chtějí. *InvArena* [online]. 2013 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://www.invarena.cz/?p=13541>

87 Srov. JIŘIČKA, Jan. Znalec o rušení ústavů: Najít pěstouny pro Romy a postižené bude těžké. *IDNES.cz* [online]. 2012 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/pestouni-romove-postizeni-ddq-/domaci.aspx?c=A120514_153109_domaci_jj

88 Srov. BŘEZINOVÁ, Markéta. Zastavte unáhlené rušení kojeneckých ústavů, žádají lékaři ministry. *IDNES.cz* [online]. 2011 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/zastavte-unahlene-ruseni-kojeneckych-ustavu-zadaji-lekari-ministry-1il-/domaci.aspx?c=A110930_153336_domaci_brm

A jaká je situace v současnosti? Byť na různých úrovních probíhá rozšíření a profesionalizace pěstounské péče, k paušálnímu rušení ústavů zatím nedochází. Dokonce se zdá, že po pádu Nečasovy vlády (10. června 2013) celá diskuze ustrnula na mrtvém bodě. František Koníček, jenž na postu ministra MPSV vystřídal Ludmilu Müllerovou, od této koncepce úplně upustil: „*V náhradní péči o děti musí existovat rovnováha. Své místo má jak péče pěstounská, tak ústavní. (...) Měla by se hledat možnost, jak neztratovat minulost ani nevynášet do nebe, co je teď. Měla by se dát možnost pěstounům i ústavům.*“⁸⁹

7. Důchodová reforma

Důchodová reforma byla dalším velkým tématem vlády České republiky vládou do června 2013, z hlediska mediální propagace možná ještě větším, než reforma sociální.

Důchodový systém státu je totiž velice markantním příkladem povinné společenské solidarity. Ekonomicky aktivní jsou zde solidární s těmi, kteří již důvodu pokročilého věku výděleční nejsou, zdraví lidé solidárně přispívají na invalidní důchody těm, jejichž vlastní výdělek je redukován či dokonce znemožněn trvalou invaliditou, ti – subjektivně je nazvu „šťastnější“ - se podílí na úhradě životních prostředků lidem, kteří byli vystaveni události ztráty živitele (vdovské, vdovecké a sirotčí důchody). Navíc, v českém průběžně financovaném (tzv. PAYG - „pay as you go“) důchodovém systému se počítá s jakousi časovou ekvivalencí – na toho, kdo nyní svými odvody ze mzdy přispívá na současné seniory, budou v budoucnu přispívat další generace a tak pořád dále.

„Základem dnešního důchodového systému je povinná státem garantovaná soustava, nad níž jsou rozvíjeny různé formy dobrovolného důchodového připojištění (zejména penzijní připojištění se státním příspěvkem a kapitálové a investiční připojištění). (...)

Důchodový systém je v současné době povinný pro všechny fyzické osoby výdělečně činné na území České republiky. V systému nejsou žádné skupiny osob diskriminovány či zvýhodňovány na úkor ostatních. (...)

Ze základní důchodové soustavy jsou poskytovány dlouhodobé peněžní dávky odvozené především z příjmů z výdělečné činnosti. V rámci tohoto systému jsou zabezpečeny všechny případy dlouhodobého ohrožení následkem sociální události, při které dochází ke ztrátě zdroje obživy

89 KOUBOVÁ, Michaela. Kojenecké ústavy jen tak nezmizí. Politici je chtějí. *InvArena* [online]. 2013 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://www.invarena.cz/?p=13541>

a schopnosti si takový zdroj opatřit. Podle příčiny vzniku a jim odpovídajícím způsobů řešení jsou poskytovány důchody starobní, invalidní (plný invalidní a částečný invalidní) a pozůstalostní (vdovský, vdovecký a sirotčí).“⁹⁰

Tento popis dosavadního důchodového systému z roku 2009 od profesora Vojtěcha Krebse zní smysluplně, solidárně a adekvátně pro potřeby demokratické společnosti. Proč tedy musela vláda přistoupit k reformě systému? Na úvod řečeno zjednodušeně: na příjmech do průběžně financovaného důchodového systému je trvale vybíráno méně, než je z něj vydáváno. Jak je to možné?

Demografický vývoj (nutno říct, že nejen v České republice, ale v podstatě ve všech západních evropských státech) trvale vykazuje snižující se porodnost (nedochází k přirozené obnově populace), zároveň s tím však, vzhledem ke zkvalitnění životních podmínek a neustálých pokroků v medicíně, dochází k prodloužení doby života – lidé tak v důchodovém věku, k němuž patří nárok na finanční podporu, stráví více let, než tomu bylo dříve, což znamená větší (ve smyslu dlouhodobější) kumulující se zátěž na objem prostředků v důchodovém systému. Tuto situaci, kdy výdělečných občanů nepřibývá ve společnosti stejnou mírou jako těch, jež čerpají důchod, shrnula vláda ve své prognóze do příštích let následovně: *„Dnes připadá na jednoho důchodce 1,8 ekonomicky aktivních lidí - plátců sociálního pojištění. Pokud se systém neupraví, v roce 2050 to bude podle posledních analýz asi 1,2. Přitom schodek důchodového účtu v současnosti činí asi 40 miliard korun ročně. Státní systém důchodového zabezpečení proto není při nynějším nastavení dlouhodobě udržitelný. Je tedy nezbytné hledat nové zdroje nebo příjmy na financování penzí budoucím generacím.“⁹¹*

Řešení vláda vidí v částečně soukromém zajištění na důchod formou parametricky upraveného spoření, kdy se tak jednotlivci nebudou pouze spoléhat na penze vyplácené státem (jež nyní činí až 95% příjmů současných důchodců⁹²), ale část nákladů v posproduktivním věku si budou hradit z úspor, které si vytvořili během života.

Toto opatření založené na osobní odpovědnosti občanů za svou budoucnost má nejen zabránit státním výdajům převyšujícím míru příspěvků do systému, ale zároveň do budoucna přispěvatele

90 KREBS, Vojtěch et al. *Solidarita a ekvivalence v sociálních systémech*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2009. ISBN 978-807416-044-8, s. 52.

91 Demografický vývoj a prognózy. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Důchodová reforma* [online]. 2011 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://duchodovareforma.mpsv.cz/cs/69>

92 Srov. Proč je nutná důchodová reforma. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Důchodová reforma* [online]. 2011 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://duchodovareforma.mpsv.cz/cs/2>

ochránit od paušálního zvyšování pojistných odvodů, jímž by stát musel asymetrii v objemu finančních prostředků vyrovnávat - „podmínky nároku na dávky důchodového pojištění by měly vytvořit předpoklady pro to, aby ve vazbě na ekonomické podmínky a očekávaný demografický vývoj byly náklady na financování dávek ze základního systému přiměřené možnostem jejich úhrady a nevytvářely se tak předpoklady pro nepřiměřené zvyšování pojistných sazeb v budoucnu“.⁹³

7.1 Malá důchodová reforma

První vlašťovkou důchodové reformy, jež oficiálně odstartovala 1. ledna 2013, kdy vstoupil v účinnost zákon č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření⁹⁴, byla tzv. malá důchodová reforma, která roku 2011 reagovala na stanovisko Ústavního soudu, který označil stávající důchodový systém za příliš solidární a nevýhodný pro ty, jež do něj během produktivního života odvedli vyšší příspěvky.

MPSV tak muselo změnit způsob výpočtu výše penzí, aby v nich byla odražena zásluhovost spočívající ve vyšších odvodech do penzijního systému. Pro nejnižší příjmové skupiny se téměř nic nezměnilo, ti, co přispívali během života více, dostali po zásluze přidáno, pokles se měl projevit pouze u střední příjmové třídy a i tam byl vyčíslen na maximálně 170 Kč měsíčně.⁹⁵

To se může zdát jako zanedbatelná částka, pro spravedlivost je však nutno podotknout, že pokud se následkem valorizace důchody o obdobnou částku zvýší, je to „halasně“ prezentováno jako vstřícné (byť zákonem dané) gesto podpory důstojného stáří seniorů.

Navíc, realita v budoucnu ukázala, že úprava výpočtu penzí je značně nevýhodná pro lidi, kteří vstupují do systému na straně příjemců až poté, co začala platit. Rada seniorů vyčíslila, že rozdíl v pobíraném důchodu činí v současnosti až o 600 Kč méně, než by činila při nároku na důchod do konce roku 2011.⁹⁶

Malá důchodová reforma obsahuje i zákonné zvýšení věku odchodu do důchodu. Tato

93 KREBS, Vojtěch et al. *Solidarita a ekvivalence v sociálních systémech*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2009. ISBN 978-807416-044-8, s. 52.

94 Srov. Proč je nutná důchodová reforma. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Důchodová reforma* [online]. 2011 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://duchodovareforma.mpsv.cz/cs/2>

95 Srov. HRUŠOVÁ, Monika. Malá důchodová reforma začala platit. Co všechno se mění. In: *Investujeme.cz* [online]. 2011 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://www.investujeme.cz/mala-duchodova-reforma-zacala-platit-co-vsechno-se-meni/>

96 Srov. CECHL, Pavel. Dopady "malé" penzijní reformy: míň peněz pro desetitisíce lidí. *Týden.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/dopady-male-penzijni-reformy-min-penez-pro-desetitisice-lidi_294790.html#UyY0nvI5Oum

hranice je stanovena na 65 let, nadále se však s rostoucí délkou dožití počítá s dalším zvyšováním. Dle ročníku narození se bude věk k odchodu do důchodu periodicky meziročně zvyšovat o dva měsíce u mužů a šest měsíců u žen.⁹⁷ Tento rozdíl mezi pohlavími má do budoucna smazat nepoměr, kdy ženy mají nárok na důchod dříve než muži, navzdory faktu, že se v průměru dožívají vyššího věku. Žen se týká i plánované zrušení „*ve světě málo využívané rozdílné úrovně důchodového věku žen podle počtu vychovaných dětí, která neodpovídá zásadám rovnosti mužů a žen v sociálním zabezpečení*“⁹⁸, což se někomu může zdát v přímém kontrastu s tzv. pro-porodní politikou.

7.2 Velká důchodová reforma

Hlavní smysl důchodové reformy byl v uzákonění tzv. druhého pilíře důchodového systému. Prvním pilíř je onen státní průběžně financovaný systém, z nějž jsou z povinných příspěvků ekonomicky aktivních občanů (tedy z pojistného zaměstnanců a podnikatelů) vypláceny penze současným důchodcům.

*„Hlavní úlohou tohoto prvního pilíře je zajistit přiměřenou výši důchodů pro všechny, kdo poctivě pracovali a platili daně a pojištění, i pro ty s nižšími příjmy, aby se mohli ve stáří vyhnout chudobě. První pilíř je proto hodně solidární – mezi důchody nejsou velké rozdíly, i když rozdíly v příjmech v průběhu pracovní kariéry byly třeba několikanásobné. První pilíř nám tak na jedné straně poskytuje jistotu, že ve stáří budeme mít příjem, na druhé straně víme, že bude příjmem jen na základní životní potřeby.“*⁹⁹

Jinými slovy, státem vyplácené důchody do budoucna nebudou seniorům postačovat k zabezpečení přiměřeně důstojného života.

Proto vláda přišla s druhým pilířem penzijního spoření, který pojištěncům umožní tzv. opt-out, tedy vyvedení 3% procent z celkové sazby pojistného, kdy zaměstnavatel odvádí 21,5% a zaměstnanec 6,5% - celkem tedy 28% z hrubé mzdy, do vybraného penzijního fondu za podmínky, že si zaměstnanec přidá další dvě procenta ze své hrubé mzdy. Jeho odvody do I. pilíře tak sice o něco poklesnou (a v budoucnu tedy i jeho státem vyplácený důchod), ve zvláštním fondu se mu však budou zúčtovat úspory, které zde bude v pětiprocentní výši

97 Srov. Důchodový věk. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Důchodová reforma* [online]. 2011 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://douchodovareforma.mpsv.cz/cs/59>

98 Důchodová reforma. *Informační centrum vlády* [online]. 2012 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://icv.vlada.cz/cz/douchodova-reforma/>

99 Státní důchod. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Důchodová reforma* [online]. 2011 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://douchodovareforma.mpsv.cz/cs/4>

ze mzdy každý měsíc ukládat. Pro mnohé tak dojde ke spravedlivějšímu zhodnocení odvodů z vyšších příjmů.

Účast ve druhém pilíři byla pojmuta jako nepovinná, dobrovolnost však končí ve chvíli, kdy se pojistník rozhodne stát se účastníkem druhého pilíře – již z něj nemůže vystoupit (zohledněna je samozřejmě možnost eventuální nepříznivé životní situace, kdy ve chvíli, kdy člověk – např. z důvodu ztráty zaměstnání – nepřispívá do prvního pilíře, je pozastavena i jeho účast ve druhém pilíři).¹⁰⁰

I když je tedy účast ve druhém pilíři důchodového systému převážně o tom, jak člověk zabezpečí na stáří sám sebe, případně své blízké (za určitých podmínek – např. zemře-li pojistník ještě před nárokem na čerpání důchodu – se naspořený kapitál stává předmětem dědictví), i zde se vyskytují prvky společenské solidarity. Záleží totiž, jakou cestu čerpání penze z druhého pilíře si vybere. V zásadě má tři možnosti¹⁰¹:

a) doživotní anuita – při výběru této formy má pojistník nárok na doživotně vyplácenou penzi, která je sice nižší než v následujících dvou možnostech, zabezpečuje jej však na celou dobu trvání důchodu, nehledě na poměr mezi naspořenými prostředky a skutečným věkem dožití; naopak to ovšem samozřejmě také znamená, že v případě brzkého úmrtí nevyčerpá na dávkách tolik, kolik do systému vložil – zbylé úspory se nedědí, ale zůstávají v systému – jedná se tak o solidaritu těch, kteří žijí krátce, s těmi, kteří se dožijí vyššího věku

b) anuita s pozůstalostní penzí na tři roky – kromě doživotního důchodu si zde pojistník volí i výplatu stejně vysokých dávek na další tři roky následující po jeho úmrtí pro osobu, kterou určí, tato volba se samozřejmě také projeví na výši jemu vypláceného důchodu a i zde zůstává možnost, že ani po vyplacení tříleté penze pozůstalému nedojde k vyčerpání všech prostředků, které zemřelý během předchozího života ve fondu naspořil

c) renta na dvacet let – v tomto případě má účastník skutečně jistotu, že naspořené peníze případnou buďto jemu a nebo jeho blízkým – výše měsíčního příspěvku je rozpočítána tak, aby v pravidelných splátkách pokryla období dvaceti let, pokud čerpatel zemře před uplynutím této lhůty, zbylé úspory se stávají předmětem dědictví; při volbě této možnosti však musí účastník pamatovat na zajištění zabezpečení, dožije-li se více než dvaceti let v důchodovém systému, neboť poté mu bude vyplácen pouze důchod z prvního pilíře.

100 Srov. Důchodová reforma – základní fakta. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Důchodová reforma* [online]. 2011 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://duchodovareforma.mpsv.cz/cs/72>

101 Srov. Způsob výplaty. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Důchodová reforma* [online]. 2011 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://duchodovareforma.mpsv.cz/cs/74>

Ustavení druhého pilíře důchodového systému má však i své nevýhody. Současné parametry jsou kritizovány, neboť neumožňují efektivní spoření nízkopříjmovým skupinám občanů, pro které jsou často i ona dvě procenta dávaná navíc ze mzdy velkou zátěží, zároveň však celkových 5% z té samé mzdy nepředstavuje částku, na které by se výrazně projevilo zhodnocení.

Kromě chudších vrstev nepředstavuje druhý pilíř žádnou výhodu ani pro lidi, jimž zbývá do důchodu méně než dvacet let. Odvodem do penzijního fondu by pouze ponížili příspěvky do státního systému, aniž by, z důvodu krátkého trvání účasti, došlo k adekvátnímu zhodnocení úspor ve druhém pilíři.

Kromě výše zmíněného podléhá veřejné debatě i skutečnost, že z účasti ve druhém pilíři nelze doživotně vystoupit, ani měnit výši příspěvků dle aktuální životní situace. Mnoho lidí nepochybně odrazuje také fakt, že rozporně se k reformě staví i jednotlivé politické strany – např. ČSSD deklarovala, že v případě účasti v budoucí vládě projeví snahu druhý pilíř v této podobě zrušit (což také ihned po svém zvolení ve volbách v říjnu 2013 začala pod heslem „Spravedlivé reformy“ prosazovat).¹⁰² Nelze opomenout ani námitky těch, kteří si více připouští, že ne každý se dožívá vysokého věku (a má tedy dostatečný čas čerpat naspořené prostředky), a kritizují, že nutnou hranicí k započnutí vyplácení dávek z druhého pilíře je až zákonem daný – a do budoucna se stále zvyšující – důchodový věk. Přičemž pojistník nemá nárok na penzi z tohoto pilíře v případě předčasného důchodu či předdůchodu, ani v případě invalidity.¹⁰³

V rámci reformy došlo na změny i v třetím pilíři, kterým je dobrovolné penzijní připojištění, nejvíce známé jako spoření se státním příspěvkem, které má v České republice tradici od roku 1994, kdy bylo ošetřeno zákonem. Jedná se nadstavbu povinného odvodu pojistného, kdy si každý účastník může určit výši měsíčních příspěvků do fondu penzijního připojištění a od této částky se pak odvíjí státní příspěvek.

Rerormní úpravy zavádí transformaci dosavadních penzijních fondů a vznik tzv. účastnických fondů, pro spořitele však asi byla nejdůležitější informace o zvýšení státního příspěvku, kdy nově při měsíčně odkládané částce 1 000 Kč, přispívá stát dalších 230 Kč.¹⁰⁴

Protože účast ve třetím pilíři je výsostně dobrovolná a týká se převážně movitějších vrstev,

102 Srov. ONDRÁČKOVÁ, Kamila. Druhý pilíř: ano či ne?. *E15.cz* [online]. 2013 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://finexpert.e15.cz/druhy-pilir-ano-ci-ne>

103 Srov. 2. pilíř penzijní reformy – nevýhody. *Duchody-duchodci.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://www.duchody-duchodci.cz/2-pilir-duchodu-nevyhody.php>

104 Srov. Důchodová reforma. *Informační centrum vlády* [online]. 2012 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://icv.vlada.cz/cz/duchodova-reforma/>

parametrické úpravy této oblasti proběhly bez širší celospolečenské diskuse a zůstaly tématem spíše pro experty a samozřejmě pro účastné pojistníky.

8. Zhodnocení sociální politiky uskutečňované v letech 2010 až 2013

V předchozích dvou kapitolách jsem popsala události v sociální politice během let 2010 až 2013. A protože cílem této práce není téma sociální a důchodové reformy ve všech jejich aspektech, zdůraznila jsem ty dílčí skutečnosti, u nichž se domnívám, že jejich existence se projevuje na interakcích ve společnosti – ať již je to vztah vláda – občané nebo lidé mezi sebou navzájem. Protože, jak jsem popsala výše, při uskutečňování principu solidarity je důležitý, mimojiné, jeho společenský rozměr. Každá změna v sociální politice (a samozřejmě politice obecně) vyvolá buďto pozitivní pohyb nebo naopak tenzi ve společnosti. Tato kapitola má za cíl zhodnotit, do které z těchto dvou možností spadají události předchozích tří let.

8.1 Hodnocení zainteresovaných subjektů

Po pádu Nečasovy vlády, jenž začal (několikátou) korupční aférou, a eskaloval pro média vděčnějším bulvárním skandálem, se opět projevil dlouhodobý nešvar české politiky, kdy při střídání tzv. pravicových a levicových vlád dochází k rušení, nebo alespoň transformaci, politických rozhodnutí přijatých předchozími vládami. Chybějící koncepční shoda na prioritách české politiky se projevila ihned po výměně Nečaso-va kabinetu za prozatímní vládu Jiřího Rusnoka, jež zemi vedla až do 29. ledna 2014, kdy byla prezidentem jmenována nová vláda vzešlá z řádných voleb.

Jak bylo popsáno v předchozích kapitolách, některé části reformního balíku vlády nepřežily ani do předčasného konce svých tvůrců (např. institut veřejné služby). Do jiných, přetrvávajících, ustanovení se ihned po nástupu do funkce pustil nový ministr práce a sociálních věcí František Koníček s prohlášením, že „*stát musí být sociálně citlivý*“.¹⁰⁵ A tak poprvé od roku 2007 došlo ke zvýšení minimální mzdy nebo třeba k personálnímu a finančnímu posílení Úřadu práce ČR, což je obé v příkrém rozporu s uskutečňovanou politikou předchozí vlády, jež své škrty napříč celým sociálním systémem kulantně nazývala „rozpočtovou zodpovědností“. Lze se jen domnívat, že tyto líbivé kroky, samozřejmě kladně přijímané veřejností (dle průzkumu Centra pro výzkum

105 Stát by měl být sociálně citlivější. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2013 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/15770>

veřejného mínění byly občané s Rusnokovou vládou spokojenější než s Nečasovou¹⁰⁶), si ministr Koníček mohl snadno dovolit, vědom si dané omezenosti trvání vlády, jejíž byl členem.

V opozici k reformám jsem uváděla stanoviska zájmových sdružení, jejichž členů zejména se reformy týkaly. Zde, abych neopoměla občanský sektor, se omezím na stručné konstatování, že výroční monitorovací zprávy organizace Social Watch z let 2011 a 2012 (s faktickým přesahem do roku 2013) shledaly na reformách jako pozitivní počin pouze ukončení sledování docházky dětí do předškolních zařízení, jinak hodnotily politické kroky a situaci v České republice ve vybraných letech velice negativně.¹⁰⁷

A tak to vypadá, že jedním z mála celospolečenských subjektů, jenž uplynulé období hodnotí pozitivně, je sama tehdejší vládní koalice: „*Řada kroků se také povedla v sociální oblasti. Sociální systém je nyní více adresný. (...) Díky změnám sociálního systému dnes stát neplýtvá penězi daňových poplatníků a zároveň má nejnižší míru ohrožení chudobou v Evropské unii. (...) Kroky, které vláda činila, byly nutné a potřebné, i když o tom budou někteří přesvědčeni až za několik let.*“¹⁰⁸

8.2 Hodnocení z pohledu etiky

Protože se v této práci zabývám i etickým náhledem na solidaritu, ráda bych zde provedla zhodnocení uvedeného vládního období ještě z tohoto hlediska. Neboť i etika má (měla by mít) v politice své místo: „*Politická etika se musí na jedné straně jako sociální etika ptát na kvalitu zákonů, řádu a institucí, na druhé straně se musí jako individuální etika zabývat potřebnými mravními kvalitami jednajících.*“¹⁰⁹

106 Srov. Průzkum: Rusnokův kabinet dopadl lépe než Nečasův. *Aktuálně.cz* [online]. 2013 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/domaci/pruzkum-rusnokuv-kabinet-dopadl-lepe-nez-necasuv/r~4484b1649e2011e3a19f002590604f2e/>

107 Srov. SOCIAL WATCH ČESKÁ REPUBLIKA. *Česká republika se řítí do smrtící spirály: Národní zpráva České koalice Social Watch za rok 2011*. Praha: Ekumenická akademie, 2012. ISBN 978-80-87661-01-7.

SOCIAL WATCH ČESKÁ REPUBLIKA. *Česká republika: Úpadek a rezignace: Národní zpráva české koalice Social Watch za rok 2012*. Praha: Ekumenická akademie, 2013. ISBN 978-80-87661-05-5.

108 Tři roky vlády Petra Nečase. *Vláda České republiky* [online]. 2013 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/tema/tri-roky-vlady-petra-necase-108619/>

109 SUTOR, Bernhard. *Politická etika*. Praha: OIKOYMENH, 1996. ISBN 80-86005-17-8, s. 74.

Józef Tischner uvádí, že přesvědčování probíhá dvěma způsoby: buďto strašením anebo příslibem štěstí.¹¹⁰ Politické strany budoucí vládní koalice před volbami v roce 2010 využívaly obou způsobů přesvědčování potencionálních voličů. Předkládaly občanům „černé scénáře“ pojednávající o tom, že, pokud nepodpoří úpravu systému, kterou tyto strany nabízejí, bude mít pokračující zadlužování České republiky za následek zhoršení životní úrovně. Nekonkrétně děsily voliče tím, že v takto nastaveném sociálním systému dochází k obohacování některých „pobíračů dávek“ na úkor těch, kteří svými daněmi do veřejných financí přispívají (a kdo by se nebál, že druhý bude neoprávněně týt z jeho odvedených daní, že). Politici neopomněli ani příslibit nadějí na štěstí – rodinám s dětmi, seniorům, těm, ke kterým pracovní trh není vstřícný, a celkově všem těm, kteří usilují o sociální spravedlnost ve společnosti.

Nově stanovené parametry sociálního systému zpřísnily nároky na straně jedné, na druhé straně však neulevily těm, kteří do systému přispívají a nijak se proti společenskému řádu neproviňují. Zdá se, že spíše než poskytnutí „*co největšího prostoru co největšímu počtu lidí pro individuální svobodu a zodpovědnost*“¹¹¹, jež je v demokracii žádoucí, bylo naplňování vládního programu plné regulí a nařízení (např. oblast trhu práce a zaměstnanost obecně). Místo, aby vláda poskytovala možnosti k vlastnímu rozvoji člověka, snažila se občany vychovávat, čímž se kupříkladu ODS nijak netají.¹¹² Jak ovšem Józef Tischner konstatuje ve své kapitole o výchově: „*Vychovatel jen pomáhá a dodává k úsilí člověka své vlastní úsilí. (...) Vychovávaný musí mít prostor pro svobodnou volbu. Výchova předpokládá svobodu.*“¹¹³

Vláda se však mnohem více zaměřila na kárání těch, u nichž jsou znatelné určité nedostačivosti v sociálním fungování a stala se tak tím, koho Tischner nazývá „*žalobce – vychovatel*“.¹¹⁴ Nemluvě o tom, že výchova institucí (kterou vláda bezpochyby je) se nezdá ideální ani v jednom případě.¹¹⁵

Přemíra byrokratické regulace – která se týká i povinné sociální solidarity – může mít za následek utlumení ochoty jednotlivců k solidaritě dobrovolné. Výsledek by byl, že „*naše*

110 Srov. TISCHNER, Józef. *Etika Solidarity*. Bratislava: Kalligram, 1998. ISBN 8071492352, s. 64.

111 Tamtéž, s. 39.

112 Srov. HRONÍK, Jiří. Není možné jen nepracovat a natahovat ruku. Potřebujeme lidi vychovávat, říká "sociální" expertka ODS. *Parlamentní listy.cz* [online]. 2013 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Neni-mozne-jen-nepracovat-a-natahovat-ruku-Potrebujeme-lidi-vychovavat-rika-socialni-expertka-ODS-288381>

113 TISCHNER, Józef. *Etika Solidarity*. Bratislava: Kalligram, 1998. ISBN 8071492352, s. 61.

114 Srov. tamtéž, s. 62.

115 Srov. TISCHNER, Józef. *Etika Solidarity*. Bratislava: Kalligram, 1998. ISBN 8071492352, s. 63.

*odpovědnost k druhým by konstituovala pouze veřejnou stránku našich životů*¹¹⁶, ale osobní nasazení pro projevení solidarity s druhým by chybělo. Naštěstí to vypadá, že lidská snaha pomáhat ostatním je v lidech silně zakořeněna, o čemž svědčí množství dobrovolníků v sociálních službách či stále vznikající občanská sdružení či prospěšné společnosti, jež pomáhají potřebným (byť i v tom jsou někteří schopni vidět ekonomický kalkul¹¹⁷). Jelikož stát musí primárně zabezpečit plošnou podporu potřebným, kteří se ocitají v ohrožujících sociálních situacích, jež s sebou přináší běh života, právě výše zmíněné subjekty se mohou věnovat naplňování solidarity tak, jak na ni kladl důraz Józef Tischner – jako pomoc těm, kterým ublížil jiný člověk. Proto se nemálo občanských sdružení zaměřuje na podporu obětí násilí, týraných dětí, dobrovolníci věnují čas těm, kterým druzí ublížili už třeba tím, že je opustili. Je však zřejmé, že bez finanční a legislativní podpory státu by tyto sociální služby fungovat nemohly. Lze tedy konstatovat, že, byť nepřímou, se vláda podílí na pomoci i pro ty, jež Józef Tischner shledává jako nejpotřebnější lidské solidarity.

Zdá se, že, vyjma hesel ve volebních programech, nebyla solidarita pro Nečasovu koalici ústředním tématem. Povinná solidarita byla brána jako neoddiskutovatelná součást fungování společenského života, bylo však poukazováno, že k zabezpečení důstojného života jednotlivců nestačí. Vyzdvihován byl princip subsidiarity. Zjednodušeně podáno, říkala vláda občanům: „Solidárně přispívej do systému, ale na oplátku od něj moc nečekej – postarej se o sebe co nejvíc sám.“

Nerovnováha mezi příspěvky a eventuálními požitky je jen jednou ze součástí obecné nespokojenosti občanů se stavem české politiky. Tato nespokojenost s sebou nese velké nebezpečí. Když se Józef Tischner zamýšlel nad úkoly rodiny, prohlásil, že „*být otcem a matkou neznamená jen dát život, ale také být nositelem rodinné důstojnosti, 'rodové cti', (...) aby se dnešní generace mohla s čistým svědomím podívat do očí zítřejší (...)*“¹¹⁸ V podmínkách 80. let to nejen v Polsku, ale i v Československu, zejména znamenalo, jak se lidé postaví k vládnoucímu komunistickému režimu, zda budou tolerovat zlo, jež páchá – výměnou za určité výhody, nebo se i za cenu nebezpečí tomuto zlu postaví a budou tak mít čisté svědomí (a jak už víme, svědomí člověka je základ lidské solidarity).

A s tolerancí vůči totalitnímu systému právě souvisí zmiňované nebezpečí, odvíjející se

116 RORTY, Richard. *Nahodilost, ironie a solidarita*. Praha: Pedagogická fakulta UK, 1996. ISBN 80-86039-14-15, s. 215.

117 Srov. HAAS, Tomáš. Sociální stát a 'pravicová vláda'. *Neviditelný pes* [online]. 2012 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: http://neviditelnypes.lidovky.cz/politika-socialni-stat-a-pravicova-vlada-ffo-/p_politika.aspx?c=A120326_234458_p_politika_wag

118 TISCHNER, Józef. *Etika Solidarity*. Bratislava: Kalligram, 1998. ISBN 8071492352, s. 68 – 69.

od nespokojenosti lidí se stavem české politiky. Je alarmující, že dnes, po dvacetičtyřech letech života v demokracii, přibývá lidí, kteří by byli pro návrat totalitního zřízení, jak ukázal letošní průzkum Centra pro výzkum veřejného mínění.¹¹⁹ Výsledky v něm zaznamenané by měly být motivací pro nynější i budoucí vlády, aby svou činností dokázaly, že demokracie je skutečně nejlepší možné společenské zřízení.

Nebezpečí příklonu lidí k totalitě zde uvádím i na základě zkušenosti, že nejčastěji si lidé, adorující komunistický režim, stýskají po dřívějších „sociálních jistotách“. Je zbytečné zde argumentovat tím, že vzpomínky (případně domněnky těch, kteří ony doby osobně nezažili), jsou značně zkreslené a zavádějící, protože v podmínkách tržní ekonomiky nefungují. Tyto stesky, nezakládající se ovšem na realitě, lze ale brát jako signál, že na stávajícím sociálním systému je ještě mnoho co zlepšovat.

119 Srov. Názory na nedemokratické alternativy politického systému – únor 2014. SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR.

Centrum pro výzkum veřejného mínění [online]. Praha, 2014 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7193/f3/PD140310.pdf

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo zhodnotit pojetí solidarity jedenácté vlády České republiky v průběhu jejího funkčního období. Provedla jsem tak na základě popisu uskutečňované sociální politiky této vlády. Domnívám se, že názor, nakolik byla tato politika solidární, je vysoce subjektivní, protože změny v sociální systému se každého občana České republiky dotýkají specifickým způsobem v souvislosti s jeho konkrétní životní situací. Výsledek hodnocení pomocí objektivních měřítek, by se tedy dal, na základě níže uvedených důvodů, shrnout do jednoslovné charakteristiky, uzavírající tento text.

Vládní období koalice ODS, TOP 09 a Věcí veřejných lze označit jako třetí vlnu sociálních reforem. Přinesla sice řadu novátorských kroků, zdá se, že ji však plošně nelze označit za úspěšnou. Místo slibovaného zlepšení životní úrovně přinesla v mnoha případech napětí ve společnosti. Těm, kterým měla sociální reforma nejvíce pomoci, přinesla mnohdy více problémů než měli dosud – např. zdravotně postižení či nezaměstnaní lidé.

Společenská solidarita, jež se vyvíjí zároveň se společností samotnou, nebyla v letech 2010 až 2013 ústředním tématem sociální politiky vládní koalice, navzdory tomu, že nejsilnější koaliční strana – ODS – ji měla v názvu svého sociálního programu: Solidarita zodpovědných.

Když se vláda solidaritou zabývala, pak převážně v negativním smyslu, kdy při propagaci důchodové reformy poukazovala, že dosavadní pojetí povinné sociální solidarity je nedostačující, jelikož nezvládne pokrýt potřeby všech, kteří pomoc státu potřebují.

Pokud bych měla název této práce převést v otázku, tedy: „Jaké je pojetí solidarity vládní koalice České republiky v letech 2010 až 2013?“, odpověď by nejspíš zněla: „Povinné.“ Zdá se, že nic víc, ani nic míň.

POUŽITÉ ZDROJE:

2. pilíř penzijní reformy – nevýhody. *Duchody-duchodci.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://www.duchody-duchodci.cz/2-pilir-duchodu-nevyhody.php>

BŘEZINOVÁ, Markéta. Zastavte unáhlené rušení kojeneckých ústavů, žádají lékaři ministry. *IDNES.cz* [online]. 2011 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/zastavte-unahlene-ruseni-kojeneckych-ustavu-zadaji-lekari-ministry-1il-/domaci.aspx?c=A110930_153336_domaci_brm

CECHL, Pavel. Dopady "malé" penzijní reformy: míň peněz pro desetitisíce lidí. *Týden.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/dopady-male-penzijni-reformy-min-penez-pro-desetitisice-lidi_294790.html#.UyY0nvl5Oum

Dávky pro osoby zdravotně postižené od 1/1/2012. *Sociální reforma* [online]. 2011 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: <http://socialnireforma.mpsv.cz/cs/24>

Demografický vývoj a prognózy. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Důchodová reforma* [online]. 2011 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://duchodovareforma.mpsv.cz/cs/69>

DONEZ. INICIATIVA PROALT. *Stop sociální reformě* [online]. 2012 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: http://stopsocialnireforme.cz/?page_id=17

DRÁBEK, Jaromír. Slovo ministra. *Práce a sociální politika*. Praha: Press Publishing Group, s.r.o., 2011, č. 1, s. 1. ISSN 0049-0962.

Důchodová reforma – základní fakta. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Důchodová reforma* [online]. 2011 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://duchodovareforma.mpsv.cz/cs/72>

Důchodová reforma. *Informační centrum vlády* [online]. 2012 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://icv.vlada.cz/cz/duchodova-reforma/>

Důchodový věk. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Důchodová reforma* [online]. 2011 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://duchodovareforma.mpsv.cz/cs/59>

Experiment sKarty skončil. Zůstala pachut', utracené desítky milionů a kritika zněla ze všech stran. In: *Investigate* [online]. 2013 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: <http://www.investigate.cz/legislativa/experiment-skarty-skoncil-zustala-pachut-utracene-desitky-milionu-a-kritika-znela-ze-vsech-stran.html>

FRANCOVÁ, Hana a Aleš NOVOTNÝ. *Sociální politika v základech*. Praha: Triton, 2008. ISBN 8073871254.

HAAS, Tomáš. Sociální stát a 'pravcová vláda'. *Neviditelný pes* [online]. 2012 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: http://neviditelnypes.lidovky.cz/politika-socialni-stat-a-pravicova-vlada-ffo-/p_politika.aspx?c=A120326_234458_p_politika_wag

HRONÍK, Jiří. Není možné jen nepracovat a natahovat ruku. Potřebujeme lidi vychovávat, říká "sociální" expertka ODS. *Parlamentní listy.cz* [online]. 2013 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Neni-mozne-jen-nepracovat-a-natahovat-ruku-Potrebujeme-lidi-vychovavat-rika-socialni-expertka-ODS-288381>

HRUŠOVÁ, Monika. Malá důchodová reforma začala platit. Co všechno se mění. In: *Investujeme.cz* [online]. 2011 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://www.investujeme.cz/mala-duchodova-reforma-zacala-platit-co-vsechno-se-meni/>

Jednotné výplatní místo. *Sociální reforma* [online]. 2011 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: <http://socialnireforma.mpsv.cz/cs/2>

JIŘIČKA, Jan. Znalec o rušení ústavů: Najít pěstouny pro Romy a postižené bude těžké. *IDNES.cz* [online]. 2012 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/pestouni-romove-postizeni-ddq-/domaci.aspx?c=A120514_153109_domaci_jj

Jsem nevinný, ale odstupuji, řekl Drábek. Nečas to ocenil. *Týden.cz* [online]. 2012 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/ministr-drabek-odstoupil-vaz-mu-zlomil-jeho-namestek_247904.html#.UxzoTPI5Oul

Koaliční smlouva mezi ODS, TOP 09 a VV. 2010. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/koalicni_smlouva_ods_top09_vv.pdf

KOTOUS, Jan - MUNKOVÁ, Gabriela - ŠTEFKO, Martin. *Obecné otázky sociální politiky.* Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2013. ISBN 978-80-87439-08-1.

KOUBOVÁ, Michaela. Kojenecké ústavy jen tak nezmizí. Politici je chtějí. *InvArena* [online]. 2013 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://www.invarena.cz/?p=13541>

KREBS, Vojtěch et al. *Solidarita a ekvivalence v sociálních systémech.* Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2009. ISBN 978-807416-044-8.

KROUPA, Mikuláš. Příběhy 20. století: Pomáhala Židům u Heydrichové, prozradil ji salám. *IDNES.cz*[online]. 2012 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/pribehy-20-stoleti-slouzila-jsem-heydrichove-fm8-/domaci.aspx?c=A120504_152703_domaci_brd

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Dětská skupina pomůže rodinám s dětmi. *Práce a sociální politika.* Praha: Press Publishing Group, s.r.o., 2013, č. 6, s. 2. ISSN 0049-0962.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Nový způsob vyplácení dávek ušetří státu miliardu. *Práce a sociální politika.* Praha: Press Publishing Group, s.r.o., 2011, č. 9, s. 1-2. ISSN 0049-0962.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Pět nových projektů aktivní politiky zaměstnanosti. *Práce a sociální politika.* Praha: Press Publishing Group, s.r.o., 2011, č. 1, s. 4. ISSN 0049-0962.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Pilíře sociální reformy v roce 2011. *Práce a sociální politika.* Praha: Press Publishing Group, s.r.o., 2011, č. 2, s. 2. ISSN 0049-0962.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Posuzování příspěvku na péči bude jednodušší a objektivnější. *Práce a sociální politika.* 2011, č. 4, s. 3. ISSN 0049-0962.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Překlenovací příspěvek podporuje uchazeče o zaměstnání v začátcích jejich podnikání. *Práce a sociální politika*. Praha: Press Publishing Group, s.r.o., 2011, č. 2, s. 1. ISSN 0049-0962.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Systém docházky nezaměstnaných DONEZ končí. Kontrola nelegální práce nikoliv*. [online]. 2013 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/16321/TZ_300913.pdf

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Veřejná služba je nyní dobrovolná. *Práce a sociální politika*. Praha: Press Publishing Group, s.r.o., 2013, č. 1, s. 1. ISSN 0049-0962.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Za nelegální práci byly uloženy pokuty za více než 106 milionů korun. *Práce a sociální politika*. Praha: Press Publishing Group, s.r.o., 2012, č. 9, s. 2. ISSN 0049-0962.

Ministryně zastavila vydávání sKaret. In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2013 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/15185>

Názory na nedemokratické alternativy politického systému – únor 2014. SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR. *Centrum pro výzkum veřejného mínění* [online]. Praha, 2014 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7193/f3/PD140310.pdf

Nezaměstnanost. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Sociální reforma* [online]. 2011 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://socialnireforma.mpsv.cz/cs/5>

NKÚ: Drábkův systém dávek stál nakonec pětkrát víc. *E15.cz* [online]. 2013 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: <http://zpravy.e15.cz/domaci/udalosti/nku-drabkuv-system-davek-stal-nakonec-petkrat-vic-1019543>

NKÚ: Drábkův systém výplaty dávek stál pětkrát víc, než se slibovalo. *IDNES.cz* [online]. 2013 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/mpsv-podepsalo-osm-dodatku-ke-smlouvenavysilo-tak-cenu-systemu-pro-vyplatu-davek-o-1-5-miliardy-ko-ia4-/domaci.aspx?c=A130909_082231_domaci_zt

NRZP ČR představila manifest o dopadech sociální reformy na občany se zdravotním postižením. In: *Helpnet.cz* [online]. 2013 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: <http://www.helpnet.cz/aktualne/70166-3/nrzp-cr-predstavila-manifest-o-dopadech-socialni-reformy-na-osoby-se-zdravotnim-postizenim>
OBČANSKÁ STRANA DEMOKRATICKÁ. *Podrobný volební program*. 2010. Dostupné z: <http://www.ods.cz/docs/programy/volebni-program2010.pdf>,

ONDRÁČKOVÁ, Kamila. Druhý pilíř: ano či ne?. *E15.cz* [online]. 2013 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://finexpert.e15.cz/druhy-pilir-ano-ci-ne>

Pomoc v hmotné nouzi. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5>

Proč je nutná důchodová reforma. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Důchodová reforma* [online]. 2011 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://duchodovareforma.mpsv.cz/cs/2>

Programové prohlášení Vlády České republiky. 2010. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlaseni_vlady.pdf

Průzkum: Rusnokův kabinet dopadl lépe než Nečasův. *Aktuálně.cz* [online]. 2013 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/domaci/pruzkum-rusnokuv-kabinet-dopadl-lepe-nez-necasuv/r~4484b1649e2011e3a19f002590604f2e/>

Rodičovský příspěvek. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Sociální reforma* [online]. 2011 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://socialnireforma.mpsv.cz/cs/4>

RORTY, Richard. *Nahodilost, ironie a solidarita*. Praha: Pedagogická fakulta UK, 1996. ISBN 80-86039-14-15.

SOCIAL WATCH ČESKÁ REPUBLIKA. *Česká republika se řítí do smrtící spirály: Národní zpráva České koalice Social Watch za rok 2011*. Praha: Ekumenická akademie, 2012. ISBN 978-80-87661-01-7.

SOCIAL WATCH ČESKÁ REPUBLIKA. *Česká republika: Úpadek a rezignace: Národní zpráva české koalice Social Watch za rok 2012*. Praha: Ekumenická akademie, 2013. ISBN 978-80-87661-05-5.

Sociální reforma. *Informační centrum vlády* [online]. 2012 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: <http://icv.vlada.cz/cz/socialni-reforma/default.htm>

Stát by měl být sociálně citlivější. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2013 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/15770>

Státní důchod. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Důchodová reforma* [online]. 2011 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://duchodovareforma.mpsv.cz/cs/4>

SUTOR, Bernhard. *Politická etika*. Praha: OIKOYMENH, 1996. ISBN 80-86005-17-8.

TISCHNER, Józef. *Etika Solidarity*. Bratislava: Kalligram, 1998. ISBN 8071492352.

TOMEŠ, Igor. *Obory sociální politiky*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-868-5.

TOMEŠ, Igor. Otázky realizace povinné sociální solidarity sociálním státem. *Fórum sociální práce*. Praha: FF UK, 2012, č. 2. ISSN 1804-3070.

TOMEŠ, Igor. Problémy s realizací povinné sociální solidarity v ČR (část 1). *Fórum sociální práce*. Praha: FF UK, 2013, č. 1. ISSN 1804-3070.

TOP 09. *Volební program*. 2010. Dostupné z: <http://www.top09.cz/files/soubory/volebni-program-2010-do-poslanecke-snemovny.pdf>,

Tři roky vlády Petra Nečase. *Vláda České republiky* [online]. 2013 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/tema/tri-roky-vlady-petra-necase-108619/>

TŮMA, Ondřej. Václav Krása: Sociální reforma může výrazně poškodit zdravotně postižené. In: *Peníze.cz* [online]. 2011 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/socialni-davky/197731-vaclav-krasa-socialni-reforma-muze-vyrazne-poskodit-zdravotne-postizene>

UMLAUF, Petr. Zavíráme pánové! A kasírujeme za sKarty. *E-republika.cz* [online]. 2013 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: <http://news.e-republika.cz/article1996-Zavirame-panove-A-kasirujeme-za-sKarty>

ÚŘAD VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY. *Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010 - 2014*. Praha, 2010. ISBN 978-80-7440-024-7.

ÚS zrušil tzv. veřejnou službu a některá ustanovení zákona o zdravotních službách pro rozpor s ústavou. In: *Ústavní soud* [online]. 2013 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: http://www.usoud.cz/aktualne/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=175&cHash=0b63d8ae3e3d820ca1bbcdf97d437e46

ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ ČSAV. *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. 2011 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?db=ssjc>

V roce 2014 by se neměly umísťovat děti do tří let do kojeneckých ústavů (MediaFax). *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR* [online]. 2011 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/11315>

VEBER, Tomáš; BAUMAN, Petr. *Metodická pomůcka ke zpracování závěrečných prací: Závazné pokyny a doporučení pro seminární, bakalářské, diplomové a jiné závěrečné práce na TF JU*. České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2010.

VĚCI VEŘEJNÉ. *Politický program*. 2010. Dostupné z: <http://www.olympic.cz/financovani/docs/VV.pdf>

Vláda Petra Nečase (13.07.2010 - 10.07.2013). *Vláda České republiky* [online]. 2013 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-klad-prehled-klad-cr/1993-2010-cr/petr-necas/prehled-byvalych-clenu-vlady-petra-necas-96390/>

VLKOVÁ, Jitka. Kontroly necílí na švarcsystém. Úřady víc pálí práce načerno. *IDNES.cz* [online]. 2012 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: http://ekonomika.idnes.cz/kontroly-necili-na-svarcsystem-urady-vic-pali-prace-nacerno-plz-/ekonomika.aspx?c=A120513_223135_ekonomika_brd

VOJTÍŠEK, Petr. Úvaha o veřejné solidaritě v systémech sociálního zabezpečení v České republice. *Fórum sociální práce*. Praha: FF UK, 2011, č. 1. ISSN 1804-3070.

Zaměstnávání OZP od 1/1/2012. *Sociální reforma* [online]. 2011 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: <http://socialnireforma.mpsv.cz/cs/25>

Způsob výplaty. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Důchodová reforma* [online]. 2011 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://duchodovareforma.mpsv.cz/cs/74>

ABSTRAKT:

MOŠTKOVÁ, Zuzana. *Pojem solidarita v pojetí vládní koalice České republiky v letech 2010 až 2013*. České Budějovice, 2014. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra etiky, psychologie a charitativní práce. Vedoucí práce Michal Opatrný.

Klíčová slova: solidarita, sociální politika, vládní koalice, 2010 až 2013, sociální reforma, důchodová reforma, etika solidarity, Józef Tischner

Práce se zabývá pojetím solidarity vládní koalice v letech 2010 až 2013. V úvodní teoretické části práce je popsán vývoj společenské solidarity až do dnešní podoby státem regulované povinné solidarity. Na základě knihy Józefa Tischnera je rozpracována kapitola o etice vládnutí a etice solidarity, na solidaritu je v této kapitole nahlédnuto i z vybraného filozofického hlediska.

Stručně je definována sociální politika a blíže představen princip solidarity jako jeden z jejích základních pilířů.

Praktická část práce se věnuje realizované sociální politice v uvedených letech, s důrazem na sociální a důchodovou reformu a jejich dílčí aspekty. Zaznamenána je i relevantní kritika těchto reforem. Zhodnocení sociální politiky v letech 2010 až 2013 se odvíjí od politického i od etického pohledu na danou problematiku.

ABSTRACT:

Solidarity in the concept of the Czech Republic coalition government in the period 2010-2013

Key words: solidarity, social policy, coalition government, 2010-2013, social reform, pension reform, solidarity ethics, Józef Tischner

The study examines the concept of solidarity of the coalition government in years 2010-2013. The introduction describes the development of social solidarity into its present form of compulsory solidarity managed by the state.

The chapter on the ethics of governance and the ethics of solidarity is based on the book of Józef Tischner. Solidarity is examined also from a certain philosophical perspective in this chapter.

Social politics is defined briefly, but the principle of solidarity as one of its basic pillars is described in detail in this work.

The practical section of this work deals with the social policy realized in the above mentioned period, with an emphasis on social and pension reforms and their partial aspects. A relevant critique of these reforms is also recorded. Evaluation of the social politics in the years 2010-2013 depends on the political and on ethical points of view.